

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS**

Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programa

IKITEISMINIO TYRIMO DUOMENŲ NESKELBTINUMAS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
_____ Doc. dr. E. Latauskienė
2013 04 __

Recenzentas
Doc. dr. A. Panomariovas

2013 __ __

Atliko
BTKmis1-01 gr. stud.

_____ R. Ražauskas
2013 04 __

Vilnius, 2013

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. IKITEISMINIO TYRIMO DUOMENŲ NESKELBTINUMAS.....	5
1.1. Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo instituto tikslai.....	8
1.2. Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo tikslai užtikrinant nekaltumo prezumpcijos principą.....	11
1.3. Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo tikslai ginant proceso dalyvių privataus gyvenimo paslaptis.....	19
1.4. Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo tikslai ginant įtariamojo nepilnamečio ir nukentėjusiojo teises.....	23
1.5. Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo tikslai siekiant tyrimo sėkmės.....	27
2. Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo pabaigą reglamentuojantys teisės aktai.....	33
3. Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo institutą kontroliuojančių subjektų teorinės ir praktinės problemos lyginant su Europos Sąjungos valstybių praktika.....	36
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	53
LITERATŪRA.....	55
SANTRAUKA.....	60
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	61
PRIEDAI.....	62

IVADAS

Temos aktualumas. Šiuolaikinės „informacinės visuomenės“ laikais su informacija susiduriama nuolat. Tai yra įteisinta *Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 str. 1, 2 dalyse*. Čia minimos žmogaus teisės ieškoti, gauti ir skleisti informaciją. Tačiau *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 177 straipsnyje* išryškėja nuostata, teisės doktrinoje dar laikoma viena iš „procesinių – teisinių instrumentų“¹, kuri teigia, kad ikiteisminio tyrimo duomenys yra neskelbtini.

Darbe stengiamasi gilintis į įstatymų leidėjo išreikštą valią ir įgyvendintus rezultatus palyginti su šiandieną vykstančiais pokyčiais ikiteisminį tyrimą reglamentuojamuose teisės aktuose. Taip pat stengiamasi išsiaiškinti, kokių tikslų siekia ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas ir kam to reikia.

Temos problemos. Nors šio darbo tema susijusi su kiekvieno žmogaus teisėmis ir jų įgyvendinimu baudžiamajame procese, tačiau ją nagrinėjančių mokslinių darbų nėra daug. Dėl šios priežasties nėra išsamiai išnagrinėti ikiteisminio tyrimo duomenų apsaugos klausimai. Tad darbe taip pat bus analizuojami *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto užsibrėžti tikslai ir praktikoje iškylančios su šių tikslų įgyvendinimu susijusios problemos.

Temos naujumas. Lietuvoje šia tema rašiusių autorių nėra daug. Iš jų būtų galima paminėti tik keletą: S. Kuklianskį, R. Jurką, A. Panomariovą, P. Ancelį, R. Burdą, R. Ažubalytę. Teisminė praktika šiuo klausimu taip pat mažai turi patirties.

Tyrimo tikslai. Kompleksiškai išnagrinėti *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto įgyvendinimą atskleidžiant teorines ir praktines problemas. Atlikti *LR BPK 177 str.* numatyto *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto analizę, atskleidžiant teorines prielaidas, susijusias su šiuo institutu, bei kitus šiuo institutu besiremiančius Lietuvos Respublikos teisės aktus. Pažvelgti kiek įmanoma išsamiau į susidariusią Lietuvos Respublikos teisinę situaciją ir numatyti ateities tendencijas praktikoje. Taip pat bus stengiamasi apžvelgti su *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutu susijusius mokslinius darbus ir paanalizuoti iki šiol įstatymų leidėjo sukurtas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso pataisas bei jų įtaką *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto įgyvendinimo praktikai. Taip pat paanalizuoti Europos Sąjungos valstybių teisinių sistemų įvairovių aspektus, susijusius su ikiteisminio tyrimo paslapties užtikrinimo tvarka, atkreipiant dėmesį į Lietuvos baudžiamojo proceso kodekso trūkumus. Darbe aptariami Europos žmogaus teisių teismo sprendimai bylose prieš Lietuvą bei Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos sprendimai dėl

¹ Panomariovas A., Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenų paslaptis baudžiamajame procese // *Jurisprudencija*, 2002, t. 29(21); 33 psl.

Lietuvos visuomenės informavimo priemonių išplatintų pranešimų, susijusių su *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinius darbus, kuriuose aptariamas *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas.
2. Išanalizuoti susidariusią Lietuvos teisinę situaciją, susijusią su ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų neskelbtinumu, bei iškilusias problemas.
3. Apžvelgti Europos Sąjungos valstybių teisinių sistemų įvairovę, suponuojančią *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinimo* instituto įgyvendinimo skirtumus.
4. Pateikti apibendrintą apibrėžimą duomenų, kurie nėra skelbtini ikiteisminiame tyrime.
5. Pateikti išvadas ir pasiūlymus.

Tyrimo objektas. Ikiteisminį tyrimą vykdančys subjektai ir jų veiksmai bei sprendimai, turintys įtakos ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumui.

Darbo hipotezė. Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas yra tik LR įstatymų leidėjo prielaida, kurios absoliutus įgyvendinimas galiojant dabartiniam Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui yra neįmanomas.

Tyrimo dalykas. Teisės aktai, reguliuojantys *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą, bei kita teisinė doktrina, aiškinanti šį institutą.

Tyrimo šaltiniai ir metodai:

1. Teisinės doktrinos ir teismų praktikos, artimos pasirinktai temai, mokslinė analizė;
2. Teorinis – empirinis: išskylančių problemų pasirinkta tema sprendimas, aiškinimas bei pasiūlymų teikimas.
3. Europos Sąjungos valstybių teisinių sistemų lyginamoji analizė, apžvelgiant *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto apraiškas ir veikimo ribas.

Darbo struktūra: Darbą sudaro įvadas, 3 dalys, 5 potėmės, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba, priedai.

1. IKITEISMINIO TYRIMO DUOMENŲ NESKELBTINUMAS

Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas Lietuvos Respublikoje yra įtvirtintas Baudžiamojo proceso kodekso 177 straipsnyje. Jau pats pirmasis straipsnio sakinytis teigia, kad „*ikiteisminio tyrimo duomenys yra neskelbtini*“², tačiau išskyla klausimas, kokios priežastys lemia tokią kategorišką nuostatą ikiteisminio tyrimo duomenų atžvilgiu. A. Panomariovas savo disertacijoje teigia, kad „*baudžiamosios bylos parengtinio tyrimo metu bet kokia paslaptis gali būti apsaugoma per kitą paslaptį, t. y. parengtinio (ikiteisminio) tyrimo paslaptį. <...> paslaptis padeda užtikrinti sėkmingą nusikalstamų veikų ikiteisminį tyrimą, kuriuo yra suinteresuoti ne tik nusikalstamą veiką siekiantys išaiškinti pareigūnai, bet ir pati visuomenė. <...> tokio pobūdžio paslaptis yra trumpalaikio pobūdžio, <...> paslaptis galėtų būti priskiriama toms paslaptims, kurios padeda įgyvendinti baudžiamojo proceso tikslus.*“³ Galimai dėl šių priežasčių „*baudžiamojo proceso viešumo principas neapima baudžiamosios bylos parengtinio (ikiteisminio) tyrimo stadijos, todėl parengtinis tyrimas negali būti laikomas viešu, o draudimas skelbti parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenis turėtų būti laikomas specifiniu baudžiamojo proceso principu.*“⁴

Atsižvelgiant į išsakytas A. Panomariovo mintis ir siekiant kompleksiskai apžvelgti su šia tema susijusią teisės doktriną, kitose temėse bendrai aptariami baudžiamojo proceso tikslai, turintys įtakos *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* tikslų susikūrimui, bei aptariami patys tikslai, taip pat principai, ginami *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo instituto*. Taip pat analizuojami *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumą* bei duomenų paskelbimą reglamentuojantys teisės aktai.

Tačiau prieš tai tikslinga apžvelgti minėtą *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo institutą* bei jį sudarančius elementus.

Viename A. Panomariovo straipsnyje⁵ analizuojama paslapties, kaip socialinio – teisinio instituto, sandara. Tad skaitant paslapties instituto analizę peršasi logiška išvada, jog paslapties instituto sandara yra identiška mūsų analizuojamai temai *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas*, kurią sąlyginai galima pavadinti *Paslaptis ikiteisminiame tyrime*. Dėl šios priežasties A. Panomariovo išdėstyta analizė gali būti pritaikyta ir nagrinėjamai temai.

² Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. – 2002, Nr. 37-1341.

³ Panomariovas A., Viešai neskelbiama informacija (paslaptis) baudžiamajame procese: daktaro disertacija. 2001. 136 psl.

⁴ Panomariovas A., Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenų paslaptis baudžiamajame procese // Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); 32 psl.

⁵ Panomariovas A., Viešai neskelbiama informacija – paslaptis kaip socialinis teisinis reiškinytis // Jurisprudencija, 2002, t. 32(24); 83 - 94 psl.

Todėl, remiantis doktrinoje išdėstytomis A. Panomariovo mintimis, galima teigti, jog *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo institutas* susideda iš šių struktūrinių elementų:

1. „Informacijos, sudarančios vieną ar kitą paslaptį, priskyrimo prie vienos ar kitos paslapties, mokliškai pagrįstų principų bei kriterijų (išimtis – asmens, privataus ar šeiminio, gyvenimo paslaptis, nes ši paslaptis yra sukuriama tik individo vidinių įsitikinimų pastangomis)“⁶. Vadinasi, čia kalbama apie tai, kad informacija, gauta ar sukurta ikiteisminio tyrimo subjektams vykdant ikiteisminį tyrimą, priskiriama prie mokliškai pagrįsto ir įstatymais įteisinto *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto, kuris pagrįstas šiais moksliniais bene svarbiausiais principais: teisingo bylos nagrinėjimo, nešališkumo bei nekaltumo prezumpcijos principu.

2. „Informacijos, sudarančios vieną ar kitą paslaptį, apsaugos mechanizmas“⁷. Analizuojant teisės aktus matyti, jog įstatymų leidėjas sukūrė šiam institutui atskirą reguliavimo mechanizmą, pagrįstą ikiteisminio tyrimo subjektų atrankos kriterijais bei leidimų sistema, leidžiančia dirbti su duomenimis, kaupiamais ikiteisminio tyrimo metu. Minėtam apsaugos mechanizmui iškeltas uždavinys- neprileisti prie ikiteisminio tyrimo duomenų asmenų, nesančių proceso dalyviais arba dėl asmeninių ar kitų priežasčių negalinčių dirbti su minėtais duomenimis. Tam, kad asmuo galėtų dirbti su aukštesnio lygio slaptumo saugomais ikiteisminio tyrimo duomenimis, jam reikia gauti atitinkamo lygio leidimą. Be to, asmuo turi atitikti patikimumo ir kruopštumo dirbant su atitinkamais duomenimis kriterijus, t.y. turi būti jo atžvilgiu atliktas kruopštus patikrinimas su teigiama išvada bei charakteristika.

3. „Sankcijos, taikomos už neteisėtą paslapties atskleidimą ar už naudojimosi paslaptimi režimo pažeidimą“⁸. Tai reikalinga tam, kad *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas turėtų ne tik apsaugos mechanizmą, bet ir įstatymų leidėjo įtvirtintas sankcijas už šio instituto saugomų vertybių pažeidimus.

Apžvelgus Lietuvos Respublikos įstatymus randamos šios įstatymų leidėjo įtvirtintos sankcijos už galimus *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto pažeidimus:

LR BK 247 str. „Tas, kas iki bylos nagrinėjimo teisiama jame posėdyje be šių bylų tiriančio teisėjo, prokuroro, ikiteisminio tyrimo pareigūno leidimo atskleidė ikiteisminio tyrimo duomenis, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu.“⁹.

Įstatymų leidėjas taip pat yra įtvirtinęs LR administracinių teisės pažeidimų kodekse sankciją už įslaptintos informacijos atskleidimą, jei įvykio metu įslaptinta informacija nebuvo

⁶ Ten pat.

⁷ Ten pat.

⁸ Ten pat.

⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. – 2000, Nr. 89-2741.

ikiteisminio tyrimo duomenų dalimi ir dėl to nebuvo apsaugota *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto pagalba, bei paviėšinimui nebuvo numatyto reikalavimo gauti prokuroro leidimą:

LR ATPK 214 ⁽¹⁸⁾ str. „*Įslaptintos informacijos, kuri yra tarnybos paslaptis, neteisėtas praradimas, sunaikinimas, sugadinimas, jeigu tai padarė asmuo, kuriam ši informacija buvo patikėta įstatymų nustatyta tvarka, – užtraukia baudą iki keturių tūkstančių litų.*”¹⁰.

Kita vertus, už *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto pažeidimą įstatymų leidėjo valia, esant nusikalstamų veikų daugtui, kai yra padaromos kelios nusikalstamos veikos, esant idealiai sutapčiai, nusikalstamos veikos padarytos pažeidžiant *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą, kartu įvykdant kitas nusikalstamas veikas, gali būti bendrinamos su šiais LR BK straipsniais:

LR BK 119 str. 1 d. „*Tas, kas turėdamas tikslą perduoti užsienio valstybei, jos organizacijai pagrobė, pirkė ar kitaip rinko informaciją, kuri yra Lietuvos Respublikos valstybės paslaptis, arba šią informaciją perdavė užsienio valstybei, jos organizacijai ar jų atstovui, baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki dešimties metų.*“;

LR BK 119 str. 2 d. „*Tas, kas vykdydamas kitos valstybės ar jos organizacijos užduotį pagrobė, pirkė ar kitaip rinko arba perdavė informaciją, kuri yra Lietuvos Respublikos valstybės paslaptis, arba kitą užsienio valstybės žvalgybą dominančią informaciją, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki penkiolikos metų.*“;

LR BK 124 str. „*Tas, kas neteisėtai įgijo ar perleido informaciją, kuri yra Lietuvos Respublikos valstybės paslaptis, arba neteisėtai laikė materialius objektus, kurių turinys ar informacija apie juos yra Lietuvos Respublikos valstybės paslaptis, jeigu nebuvo šnipinėjimo požymių, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.*“;

LR BK 125 str. 1 d. „*Tas, kas atskleidė informaciją, kuri yra Lietuvos Respublikos valstybės paslaptis, jeigu jam ta informacija buvo patikėta arba jis ją sužinojo dėl savo tarnybos, darbo ar atlikdamas viešąsias funkcijas, bet nebuvo šnipinėjimo požymių, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.*“;

LR BK 126 str. 1 d. „*Tas, kas sunaikino, sugadino ar prarado dėl tarnybos, darbo ar viešųjų funkcijų atlikimo jam patikėtą dokumentą, daiktą ar kitą materialų objektą, kurio turinys ar informacija apie jį yra Lietuvos Respublikos valstybės paslaptis, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.*“.

¹⁰ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. – 1985, Nr. 1-1.

1.1. IKITEISMINIO TYRIMO DUOMENŲ NESKELBTINUMO INSTITUTO TIKSLAI

Prieš pradėdant *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto tikslų analizę, atsižvelgiant į anksčiau išsakytas mintis, reikėtų taip pat atkreipti dėmesį ir į esminius momentus, kurie lėmė įstatymų leidėjo valią, suformavusią ir įtvirtinusią LR BPK šį institutą. Turima galvoje baudžiamojo proceso, kuris apima šiame darbe analizuojamą *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą, paskirtis. Norint atskleisti šio darnaus mechanizmo paskirtį, pravartu pažvelgti į *LR BPK 1 straipsnį, kuriame teigiama, kad „Baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas.“*

Iš *LR BPK 1 straipsnio* matyti, jog baudžiamojo proceso paskirtyje įstatymų leidėjas kartu inkorporavo tokius elementus kaip *žmogus, pilietis, jų teisės ir laisvės, visuomenė, valstybė bei jų interesai*. Kaip žinia, mūsų visuomenė yra sudėtinga ir susideda iš daugybės individų, kurie patys savaime yra linkę kurti nuosavas paslaptis. Paanalizavus *BPK 1 straipsnį* matyti, jog įstatymų leidėjas įpareigoja baudžiamąjį procesą vykdančias institucijas ne tik užtikrinti kiekvieno žmogaus teises ir laisves, bet kartu ir saugoti baudžiamajame procese dalyvaujančių asmenų susikurtas paslaptis. Taip prieinama prie vienos iš esminių baudžiamojo proceso užsibrėžtų tikslų - kolizijos, t.y. tarp įstatymų leidėjo įtvirtinto reikalavimo saugoti žmogaus susikurtas paslaptis, kartu išsamiai atskleidžiant nusikalstamas veikas, kaupiant ir analizuojant nusikalstamą veiką liudijančius įvairaus pobūdžio paslapčių sudėtyje esančius duomenis. Anot teisės doktrinos, *„išsamus nusikalstamų veikų atskleidimo reikalavimas reiškia, kad baudžiamajame įstatyme numatyta bausmė ar kitokia poveikio priemonė gali būti taikoma tik baudžiamojo proceso metu neabejotinai nustačius nusikalstamą veiką padariusį asmenį bei išsiaiškinus visas sankcijai taikyti reikšmingas aplinkybes. <...> Išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas privalo pareigūnai. Tačiau baudžiamasis procesas turi vykti taip, kad ir kiti proceso dalyviai turėtų galimybę aktyviai dalyvauti procese bei prisidėti prie tiesos jame nustatymo.“*¹¹ Iš šio apibrėžimo natūraliai kyla klausimas – kaipgi įmanoma ikiteisminio tyrimo metu, ginant įvairias paslaptis nuo jų atskleidimo, kartu užtikrinant išsamų nusikalstamų veikų atskleidimą, išsiaiškinti visas aplinkybes, garantuojant tam tikro lygio rungimosi ir viešumo principų įgyvendinimą, t.y., kad kiti proceso dalyviai turėtų galimybę aktyviai dalyvauti procese? Teisės doktrinoje teigiama: *„<...> būtų neteisinga daryti išvadą, kad atliekant ikiteisminį tyrimą*

¹¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras // VĮ Teisinės informacijos centras, 2003; p. 11-12.

nėra jokių šio principo veikimo apraiškų. <...> erdvės rungimosi principo taikymui yra žymiai mažiau, tačiau priimant kai kuriuos svarbius sprendimus, priskirtus ikiteisminio tyrimo teisėjo kompetencijai <...> rungimosi principas veikia, nes ikiteisminio tyrimo teisėjas sprendimus paprastai priima dalyvaujant suinteresuotiems proceso dalyviams.“¹² Atsakymą galima rasti A. Panomariovo straipsnyje: „Parengtinio tyrimo duomenų paslaptis yra viena iš procesinių teisinių priemonių, kuri ne tik padeda užtikrinti efektyvų baudžiamosios bylos ikiteisminį tyrimą, bet ir apsaugoti tam tikras paslaptis (komercines, valstybės, profesines ir kt.) nuo nepagrįsto atskleidimo ikiteisminiame baudžiamosios bylos tyrimo metu.“¹³ Galima manyti, A. Panomariovas turėjo omenyje įstatymų leidėjo įtvirtintą prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno teisę, įtvirtintą LR BPK 177 straipsnio 2 dalyje: „Reikiamais atvejais prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas įspėja proceso dalyvius ar kitus asmenis, mačiusius atliekamus ikiteisminio tyrimo veiksmus, kad draudžiama be prokuroro leidimo paskelbti ikiteisminio tyrimo duomenis. Tokiais atvejais asmuo pasirašytinai įspėjamas dėl atsakomybės pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 247 straipsnį.“ Tokio pobūdžio įspėjimo pavyzdys pateikiamas Priede Nr. 1. Plačiau apie tokius sprendimus lemiančias priežastis ir motyvus kalbama skyriuje „Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo institutą kontroliuojančių subjektų teorinės ir praktinės problemos lyginant su Europos Sąjungos valstybių praktika“.

Kyla klausimas, kieno interesus gina ikiteisminio tyrimo subjektai siekdami užtikrinti ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo instituto įgyvendinimą. Atsakymas randamas LR BPK 177 straipsnio 1 dalyje, kur teigiama: „Draudžiama skelbti duomenis apie nepilnamečius įtariamuosius ir nukentėjusiuosius.“ Tačiau LR BPK komentare matyti papildomi ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo institutui išskelti tikslai: „<...> ikiteisminio tyrimo duomenys neskelbtini iš esmės dėl trijų priežasčių: 1) vykstant tyrimui įtariamasis dar laikomas nekaltu ir išankstinis informacijos apie įtariamąjį ar nusikalstamą veiką, dėl kurios padarymo asmuo yra įtariamasis, skelbimas gali pažeisti nekaltumo prezumpciją <...>; 2) ikiteisminio tyrimo duomenų skelbimas gali pažeisti daugelio proceso dalyvių teisę į privataus gyvenimo neliečiamybę; 3) išankstinis informacijos skelbimas gali sutrukdyti sėkmingai atlikti ikiteisminį tyrimą.“¹⁴ Būtent šie tikslai ir aptariami kituose skyriuose.

Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo instituto tikslai, reikia manyti, greičiausiai tiesiogiai priklauso nuo pačių ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų, kurie gali būti ne tik įvairios formos, bet ir renkami įvairiais būdais. Dėl šios priežasties, ikiteisminio tyrimo

¹² Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras // VĮ Teisinės informacijos centras, 2003; p. 28.

¹³ Panomariovas A., Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenų paslaptis baudžiamajame procese // Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); 32 psl.

¹⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras // VĮ Teisinės informacijos centras, 2003. 453 psl.

duomenims, gali būti nustatyti skirtingi apsaugos režimai tvirtinant ant surinktų duomenų skirtingas vizas, tokias kaip: „konfidencialiai“, „riboto naudojimo“, „slaptai“ ir „visiškai slaptai“. Todėl tikslinga trumpai aptarti pačius ikiteisminio tyrimo duomenis ir jų rinkimo būdus, kurie tiesiogiai gali turėti įtakos *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto įgyvendinimo praktikoje.

Ikiteisminio tyrimo duomenys, remiantis *LR BPK 20 straipsniu*, laikytini įstatymų nustatyta tvarka, teisėtai, *LR BPK* procesiniais veiksmais patikrinti duomenys, patvirtinantys ar paneigiantis aplinkybes, susijusias su vykdomu ikiteisminiu tyrimu, kuriomis vadovaujantis galima bylą išspręsti teisingai. Vadinasi, būtent bylos išsprendimas teisingai tiksliausiai apibūdintų *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto „*aptakiausia*“ tikslą - ikiteisminio tyrimo metu pasiekti ikiteisminio tyrimo sėkmę. *LR BPK* nėra numatytas ikiteisminio tyrimo duomenų galutinis sąrašas, tad iš šios įstatymų leidėjų valios išraiškos peršasi prielaida, kad ikiteisminio tyrimo duomenys gali būti ne tik materialūs daiktai, dokumentai, proceso dalyvių parodymai, autoriniai kūriniai, turintys ar neturintys materialų pavidalą, bet ir informacija apie ikiteisminio tyrimo objektus ar charakterizuojanti medžiaga apie proceso dalyvius, surinkta kriminalinės žvalgybos subjektų, ar pateikta kitų ikiteisminio tyrimo institucijų, valstybės įstaigų ar privačių organizacijų. Taigi, remiantis anksčiau išsakytais teiginiais, galima daryti išvadą, jog *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto tikslų įgyvendinimu, t.y. ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų apsauga nuo neteisėto paviešinimo bet kokia forma, turi būti suinteresuoti ne tik ikiteisminio tyrimo dalyviai ar tyrimą vykdančios ir kontroliuojančios subjektai, bet ir visa visuomenė. Šis tikslas gali būti įgyvendintas šviečiant visuomenės narius apie *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto svarbą ir teikiamą naudą kiekvieno visuomenės nario teisių apsaugos sferoje siejant su baudžiamuoju procesu. Ir tik esant išprususiai visuomenei galima tikėtis teigiamų rezultatų kovojant su žmogaus teisių pažeidimais, ikiteisminio tyrimo metu susijusiomis su *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto įgyvendinimo problemomis.

1.2. IKITEISMINIO TYRIMO DUOMENŲ NESKELBTINUMO TIKSLAI UŽTIKRINANT NEKALTUMO PREZUMPCIJOS PRINCIPĄ

Kaip matyti iš pavadinimo ir anksčiau išsakytų minčių, vienas iš *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto tikslų yra *nekaltumo prezumpcijos* principo įgyvendinimas. Jis yra nusakytas *LR Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalyje*: „Asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu.“¹⁵ Taip pat šis principas yra įtvirtintas *LR BPK 44 straipsnio 6 dalyje*: „Kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu įtariamas ar kaltinamas asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas šio Kodekso nustatyta tvarka ir nepripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu.“ Apie tai yra rašoma ir *EŽTK 6 straipsnio 2 dalyje* bei 1966 m. *Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių pakto 14 straipsnio 2 dalyje*.

Nekaltumo prezumpcijos principo turinys susideda iš keleto elementų, kurių užtikrinimą garantuoja *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas, t.y. „kol nėra įsiteisėjusio apkaltinamojo nuosprendžio, joks asmuo negali būti laikomas kaltu. Teisėsaugos ar kiti valstybės pareigūnai, informuodami visuomenę apie nusikalstamų veikų tyrimą negali šios informacijos pateikti taip, kad susidarytų įspūdis, jog tam tikro asmens kaltumu nėra abejojama, nors dėl šio asmens kaltumo teismas dar nėra priėmęs sprendimo.“¹⁶

Europos žmogaus teisių teismas sprendime dėl bylos *Daktaras prieš Lietuvą* pareiškė nuomonę apie šį nekaltumo prezumpcijos elementą: „Teismas pabrėžia pareigūnų teiginiuose, išsakytuose, kol asmuo dar nebuvo teistas ir pripažintas kaltu dėl nusikaltimo padarymo, pasirinktų žodžių svarbą <...> nekaltumo prezumpciją gali pažeisti ne tik teisėjas ar teismas, bet ir kitos valdžios institucijos, įskaitant prokurorus, ypač tais atvejais, kai prokuroras, kaip šioje byloje, vykdo kvaziteisminę funkciją, išspręsdamas pareiškėjo prašymus panaikinti kaltinimus parengtinio tyrimo stadijoje, kurią jis kontroliuoja procesine prasme <...> Tačiau, ar pareigūno teiginys pažeidžia nekaltumo prezumpciją, turi būti nuspręsta konkrečių aplinkybių, kuriomis ginčijamas teiginys buvo išsakytas, kontekste.“¹⁷

Europos žmogaus teisių teismas sprendime dėl bylos *Butkevičius prieš Lietuvą* pažymėjo, kad „<...> pradinėje stadijoje, dar net neiškėlus pareiškėjui baudžiamosios bylos, buvo itin svarbu viešai neišsakyti teiginių, kurie galėtų būti interpretuojami kaip patvirtinantys tam tikrų aukštų pareigūnų įsitikinimą pareiškėjo kaltumu.“¹⁸

¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. – 1992, Nr. 33-1014.

¹⁶ Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P., Baudžiamosios proceso teisė // Vilnius: Eugrimas, 2011. – 50-51 psl.

¹⁷ Council of Europe, European Court of Human Rights. Case of Daktaras v. Lithuania, Appl. No. 42095/98, judgment of the 10th of October, 2000.

¹⁸ Council of Europe, European Court of Human Rights. Case of Butekevičius v. Lithuania, Appl. No. 42097/99, judgment of the 26th of March, 2002.

Tačiau *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas neapsiriboja vien tik šio *nekaltumo prezumpcijos* principo elemento užtikrinimu, ir jį net papildo: „*nors <...> nekaltumo prezumpcijos pažeidimas siejamas tik su valstybės pareigūnų netinkamai išsakyta nuomone, vis dėlto, nacionaliniu lygiu būtų galima diskutuoti plačiau ir, pavyzdžiui, kalbėti apie faktinę žalą, kurią gali padaryti žiniasklaida, perteikdama informaciją.*“¹⁹

Apžvelgus Lietuvos Respublikos teisės aktus, galima susidaryti nuomonę, jog Lietuvoje *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas užtikrina platesnę nekaltumo prezumpcijos principo tikslų kontrolę, susijusią su bendradarbiavimu tarp teisėsaugos institucijų ir žiniasklaidos atstovų.

Tokia nuomonė susidaro pažvelgus į *Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 6 straipsnį ir 9 straipsnio 7 dalies 8 punktą*: „*Visuomenės informavimo priemonėse draudžiama skleisti neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančią informaciją, susijusią su asmens duomenimis: kai siejant su nusikalstama veika <...> skelbiami nuo teisėsaugos institucijų ar teismo nesislapstančio įtariamojo padarius nusikalstamą veiką, kaltinamojo, nuteistojo ar nuo nusikalstamos veikos <...> nukentėjusio nepilnamečio (aukos) asmens duomenys, pagal kuriuos galima nustatyti jo asmens tapatybę; <...> Už šio įstatymo nuostatų įgyvendinimo priežiūrą pagal savo kompetenciją taip pat yra atsakingos: <...> Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos.*“²⁰

Taip pat *Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 3 dalyje* teigiama: „*Draudžiama skleisti informaciją, pažeidžiančią nekaltumo prezumpciją ir kliudančią teisminės valdžios nešališkumui.*“²¹ Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso 37 straipsnyje sakoma, kad „*Žurnalistas ir viešosios informacijos rengėjas privalo laikytis nekaltumo prezumpcijos. Žmogų pripažinti kaltu gali tik teismas įsiteisėjusiu sprendimu arba nuosprendžiu*“²², o 39 straipsnyje teigiama, kad „*Draudžiama skelbti atliekant ikiteisminį tyrimą surinktus duomenis, išskyrus atvejus, kai juos skelbti yra visuomenės (viešasis) interesas.*“²³

Tad šį *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto kontroliuojamų sričių išplėtimą suponuoja praktikoje kylančios dilemos bendraujant su žiniasklaidos atstovais, kai pateikti ikiteisminio tyrimo duomenys būna dėl tam tikrų priežasčių iškraipomi, dėl ko galimai kyla nekaltumo prezumpcijos principo pažeidimo prielaidų.

¹⁹ Jurka R., Ažubalytė R., Gušauskienė M., Panomariovas A., Baudžiamojo proceso principai // Vilnius: Eugrimas, 2009. 109 psl.

²⁰ Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas // Valstybės žinios, - 2002, Nr. 91-3890.

²¹ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // Valstybės žinios. – 2006, Nr. 82-3254.

²² Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas // Vilnius: Lietuvos žurnalistų sąjunga, 2005.

²³ Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas // Vilnius: Lietuvos žurnalistų sąjunga, 2005.

Apžvelgus žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2009 metų sprendimus, randama tai patvirtinančių įrodymų: „2009 m. sausio 26 d. Žurnalistų etikos inspektorius gavo pareiškėjo Alberto Kučinsko skundą dėl publikacijoje „Advokatui ir eksprokurorei veriasi kalėjimo durys“ („Gimtasis Rokiškis“, 2009-01-03, Nr. 1/9876; interneto tinklalapis www.grokiskis.lt, 2009-01-02) paskelbtos informacijos. <...> Pareiškėjas nurodė, kad publikacijų antraštėse „Advokatui ir eksprokurorei veriasi kalėjimo durys“ ir teiginyje „Pakvipo ilga nelaisvė“ paskleista tikrovės neatitinkanti, pareiškėjo garbę ir orumą žeminanti bei nekaltumo prezumpciją pažeidžianti informacija. Pareiškėjo teigimu, viešosios informacijos rengėjas, paskleisdamas minėtą informaciją, visuomenei pranešė klaidingą žinią, kad pareiškėjas yra pripažintas kaltu ir jo kaltė jau įrodyta. Pareiškėjas nurodė, kad publikacijose pateikti ikiteisminio tyrimo duomenys, tačiau publikacijų antraštėse „Advokatui ir eksprokurorei veriasi kalėjimo durys“ informacija pateikta iškreiptais duomenis ir suformuluojant naują žinią, kurios Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra (toliau – Generalinė prokuratūra) neskelbė, o straipsnio autorius padarė niekuo nepagrįstą išvadą. Minėti faktai publikacijose pateikti kaip duomenys, atitinkantys tikrovę, neatsižvelgiant į tai, kad publikacijos paskelbimo metu baudžiamoji byla buvo perduota nagrinėti teismui. <...> Žurnalistų etikos inspektorius, <...> skundą perdavė nagrinėti Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijai. Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija 2009-03-30 priėmė sprendimą dėl šio skundo. <...> Nagrinėjamu atveju, įvertinus publikacijų kontekstą, darytina išvada, kad publikacijos parengtos remiantis ikiteisminio tyrimo metu surinkta baudžiamosios bylos medžiaga, kurią viešai interneto tinklalapyje www.prokuraturos.lt 2008-06-10 ir 2008-12-31 paskelbė Generalinė prokuratūra. Atkreipę dėmesį į publikacijose išsakytus teiginius, „Generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokurorai pateikė kaltinimus advokatui bei buvusiai prokurorei ir šią savaitę bylą perdavė Vilniaus apygardos teismui. A. Kučinskui ir V. Grabauskaitei pateikti kaltinimai dėl korupcinio pobūdžio nusikaltimų“, kuriuose informuojama, kad pareiškėjas baudžiamajoje byloje yra įgijęs kaltinamojo statusą, tačiau dar nėra teismo nuosprendžiu pripažintas kaltu dėl nusikalstamų veikų padarymo. Pažymėtina, kad, vertinant publikacijų teiginius „Advokatui ir eksprokurorei veriasi kalėjimo durys“ ir „Pakvipo ilga nelaisvė“, būtina nustatyti, ar juose vartojamiems išsireiškimams ir žodžiams galima suteikti tokią pat prasmę, kokią jie turi teisinėje kalboje. <...> darytina išvada, kad minėtais žodžių junginiais išreiškiamas spėjimas dėl atitinkamos bausmės skyrimo, tačiau jų pavartojimas dar nereiškia, jog pareiškėjas buvo apkaltintas nusikalstamų veikų padarymu. Neginčytina ir tai, kad nusikalstama veika, kuria, remiantis Generalinės prokuratūros pateikta informacija, kaltinamas pareiškėjas, užtraukia laisvės atėmimo bausmę. <...> draudimas skleisti informaciją, pažeidžiančią nekaltumo prezumpciją, nėra savarankiškas, bet siejamas su kita privalomąja sąlyga – kliudymu teisminės valdžios nešališkumui. Akivaizdu,

kad kliudymas teisminės valdžios nešališkumui turi būti ne menamas, bet realus. <...> Atsižvelgiant į tai, kad publikacijose nėra konstatuojama, jog pareiškėjas yra kaltas, padaręs konkrečias nusikalstamas veiklas, paskelbti teiginiai remiasi ikiteisminio tyrimo duomenimis ir aiškiai įvardijamas pareiškėjo kaip kaltinamojo statusas, nėra pagrindo pripažinti, kad konkrečių teiginių paskleidimas pareiškėjo atžvilgiu pažeidė nekaltumo prezumpcijos ar teismo nešališkumo principus. Todėl laikytina, kad viešosios informacijos rengėjas nepažeidė <...> draudimo. <...> Pažymėtina, kad fizinio asmens garbė ir orumas yra ginami, kai nustatoma šių faktų visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios yra apie pareiškėją; 3) faktas, jog paskleistos žinios yra žeminančio pobūdžio; 4) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės. Fizinio asmens garbės ir orumo pažeminimas yra siejamas su tikrovės neatitinkančių ir žeminančių žinių paskelbimu. Ginčo objektu esantis teiginys „Advokatui ir eksprokurorei veriasi kalėjimo durys“ yra skundžiamų publikacijų antraštė, o teiginys „Pakvipo ilga nelaisve“ yra publikacijos paskutiniosios dalies paantraštė. Analizuojant visą skundžiamų publikacijų tekstą ir kontekstą akivaizdu, jog jų antraštės ir paantraštė iš esmės atitiko publikacijoje išdėstytus faktus, todėl laikytina, kad spėjimas dėl galimos bausmės skyrimo vertinamas adekvačiai įvykusiems faktams. <...> Atsižvelgiant į tai, kad, paskelbiant ginčo objektu esančius teiginius, nebuvo pažeista nekaltumo prezumpcija ir juose paskelbtos žinios atitinka tikrovę, darytina išvada, jog viešosios informacijos rengėjas nepažeidė pareiškėjo garbės ir orumo. <...> Vertinant viešai paskelbtos informacijos teisingumą ir tikslumą, atkreiptinas dėmesys į Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnio 1 dalies 3 punktą, numatantį, kad viešosios informacijos rengėjas ir (ar) viešosios informacijos skleidėjas neatsako už tikrovės neatitinkančios informacijos paskelbimą, jeigu jis nurodė informacijos šaltinį, o ji buvo anksčiau paskelbta kitose visuomenės informavimo priemonėse, jeigu ši informacija nebuvo paneigta ją paskelbusiose visuomenės informavimo priemonėse. Nagrinėjamu atveju viešosios informacijos rengėjas publikacijose paskelbė interneto tinklalapyje www.prokuraturos.lt paskelbtą informaciją, nurodydamas cituojamą informacijos šaltinį. Minėtas interneto tinklalapis, atsižvelgiant į Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 67 dalyje pateiktą sąvoką, laikytinas visuomenės informavimo priemone, kurios valdytojas yra Generalinė prokuratūra. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad tais atvejais, kai skelbiamos informacijos šaltiniu yra valstybės institucija ir (ar) pareigūnas, visuomenės informavimo priemonė turi teisę pasitikėti informacijos šaltiniu bei jo suteikta informacija. Tokiu atveju viešosios informacijos rengėjui nekyla pareiga tikrinti sužinotos ar gautos informacijos tikrumo. Darytina išvada, kad viešosios informacijos rengėjas nepažeidė viešai skelbiamos informacijos teisingumo ir tikslumo principų, nes publikacijose pateikė valstybės institucijos viešai paskelbtą informaciją, kuri nebuvo paneigta. <...> Nagrinėjamu atveju ginčo objektu esančiose

publikacijose pateikta Generalinės prokuratūros 2008-06-10 ir 2008-12-31 viešai paskelbta informacija bei viešosios informacijos rengėjo surinkta papildoma informacija apie pareiškėją (pareiškėjo sulaikymo ir kratos atlikimo aplinkybės bei sulaikymo trukmė). Papildomos informacijos pateikimas suponuoja prielaidą, kad viešosios informacijos rengėjas atliko savarankiškus tiriamuosius veiksmus, susijusius su informacijos apie pareiškėją rinkimu ir analizavimu. Esant šiai aplinkybei, viešosios informacijos rengėjas privalėjo pateikti publikaciją tiesiogiai suinteresuoto asmens – pareiškėjo – nuomonę publikacijoje nagrinėjama klausimais, todėl darytina išvada, kad buvo pažeistas nuomonių įvairovės principas <...> ir neįgyvendintas informacijos nešališkumo principas.<...> Pažymėtina, kad taip pat buvo pažeistas <...> viešosios informacijos rengėjui numatantis pareigą būti objektyviam, nešališkam ir pateikti kuo daugiau nuomonių ginčytiniais klausimais, ir <...> įpareigojantis žurnalistus teikti nešališkas žinias. <...> Žurnalistų etikos inspektorius, išnagrinėjęs pareiškėjo skundą, daro išvadą, kad viešosios informacijos rengėjas, paskelbdamas teiginiuose „Advokatui ir eksprokurorei veriasi kalėjimo durys“ ir „Pakvipo ilga nelaisve“ esančią informaciją, nepažemino pareiškėjo garbės ir orumo ir nepažeidė nekaltumo prezumpcijos bei vadovavimosi Konstitucija, įstatymais ir Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, pagarbos žmogui, viešai skelbiamos informacijos teisingumo, ir tikslumo principų, tačiau pažeidė Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje numatytą viešosios informacijos nešališkumo principą, minėto įstatymo 16 straipsnio 1 dalį, 22 straipsnio 8 dalies 2 punktą, 41 straipsnio 2 dalies 1 punktą ir 44 straipsnio 4 dalį. Atsižvelgiant į nustatytus pažeidimus, pareiškėjo skundas pripažįstamas iš dalies pagrįstu. <...> žurnalistų etikos inspektorius n u s p r e n d ė: Įspėti <...> “²⁴

Iš pateikto žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimo išrašo matyti, jog nors pareiškėjas skunde išdėstė subjektyvią prielaidą, jog galimai viešosios informacijos rengėjas jo atžvilgiu pažeidė nekaltumo prezumpciją, tačiau žurnalistų etikos inspektorius, vadovaudamasis žurnalistų etikos ir leidėjų komisijos sprendimu, nusprendė, jog nagrinėjamu atveju nekaltumo prezumpcija nebuvo pažeista, nes viešosios informacijos rengėjai rėmėsi visuomenės informavimo priemonės, tinklapyje www.prokuraturos.lt paskelbta informacija, kurios valdytojas yra Generalinė prokuratūra. Atsižvelgiant į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau LAT) pastebėjimą, jog tais atvejais, kai skelbiamos informacijos šaltiniu yra valstybės institucija ir (ar) pareigūnas, visuomenės informavimo priemonė turi teisę pasitikėti informacijos šaltiniu bei jo suteikta

²⁴ dėl publikacijoje „Advokatui ir eksprokurorei veriasi kalėjimo durys“ („Gimtasis Rokiškis“, 2009-01-03, Nr. 1/9876; interneto tinklalapis www.grokiskis.lt, 2009-01-02) paskelbtos informacijos // Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2009-04-28 sprendimas Nr. SPR-28. [žiūrėta 2013-02-26] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=342844&p_query=&p_tr2=>

informacija. Tokiais atvejais viešosios informacijos rengėjui neyla pareigos tikrinti sužinotos ar gautos informacijos tikrumo.

Kitas žurnalistų etikos inspektorės 2010 metų sprendimas, kuriame aprašomas galimas nekaltumo prezumpcijos pažeidimas, kai viešosios informacijos rengėjų išplatina informacija įtariamą nusikalstamos veikos vykdymo asmenį įvardija kaltinamuoju: „<...> žurnalistų etikos inspektorė gavo pareiškėjo Alberto Kučinsko skundus dėl publikacijose <...> paskelbtos informacijos. Pareiškėjas skundė, kad publikacijoje <...> paskelbta neteisinga, netiksli ir pareiškėjo garbę bei orumą žeminanti informacija. Pareiškėjas pažymėjo, kad minėtoje publikacijoje be sutikimo nurodyta jo tapatybė, paskelbta informacija yra šališka, pažeidžianti nekaltumo prezumpcijos principą ir neužtikrintas nuomonių įvairovės principo įgyvendinimas. <...>Tirdama pareiškėjo skundus, žurnalistų etikos inspektorė <...> nustatė: <...> Akcentuotina, kad <...> viešai pateikiamos informacijos teisingumo ir tikslumo principai yra siejami su viešosios informacijos rengėjo sąžiningumu, kadangi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje yra pažymėjęs, kad iš spaudos negalima reikalauti absoliutaus tikslumo, o tik galima reikalauti elgtis sąžiningai. Konkrečiu atveju viešosios informacijos rengėjas publikacijoje nurodė, kad dėl pareiškėjo galimai padarytų nusikalstamų veikų yra pradėtas ikiteisminis tyrimas, kurį atlieka Generalinė prokuratūra, ir kad jam yra pareikšti įtarimai. Ginčo objektu esančią antraštę ir teiginį vertinant ne izoliuotai, bet atsižvelgiant į visą publikacijos kontekstą, darytina išvada, kad viešosios informacijos rengėjas žodžiui „kaltinimai“ suteikė bendrinę reikšmę, bet ne teisinį įvertinimą. Todėl konstatuotina, kad viešosios informacijos rengėjas ginčo teiginiuose paskelbė ne visiškai tikslią ir teisingą informaciją, tačiau elgdamasis sąžiningai nepažeidė visuomenės informavimo principų. <...> Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad draudžiama skleisti informaciją, pažeidžiančią nekaltumo prezumpciją ir kliudančią teisminės valdžios nešališkumui. Remiantis nekaltumo prezumpcijos principu, laikoma, kad asmuo yra nekaltas tol, kol jo kaltumas pripažįstamas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. Šiuo principu preziumuojamas asmens nekaltumas – tai oficialus įtariamojo, kaltinamojo ar teisiamojo teisinis statusas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ir Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje nuosekliai pabrėžia, kad darytinas esminis skirtumas tarp konstatavimo, jog kažkas tiesiog įtariamasis padaręs nusikaltimą, ir aiškaus paskelbimo, nesant galutinio apkaltinamojo nuosprendžio, jog asmuo yra padaręs nusikaltimą. Negali būti kliudoma valstybių institucijoms informuoti visuomenę apie vykstančius ikiteisminius tyrimus, tačiau reikalaujama, kad tai būtų daroma korektiškai ir santūriai, gerbiant nekaltumo prezumpciją. Viešinant tam tikrą informaciją apie procesą, neturi būti vertinamas arba iš anksto sprendžiamas asmens kaltumo klausimas. <...> Nagrinėjamu atveju, įvertinus publikacijose „Advokatas ir buvusi prokurorė vėl už grotų“ („Gimtasis Rokiškis“, 2009-10-08), „Advokatas

už groių paliktas ilgam“ („Gimtasīs Rokiškis“, 2009-11-21), „Advokato ir prokurorės likimus spręš teismai“ („Gimtasīs Rokiškis“, 2010-02-13) ir jų teiginiuose „A. Kučinskas kaltinamas“, „kaltinamasis A. Kučinskas“, „Teisiamųjų A. Kučinsko ir V. Grabauskaitės“ paskelbtą informaciją, akivaizdu, kad viešosios informacijos rengėjas aiškiai nurodė, jog buvo atliekami ikiteisminiai tyrimai dėl galimai pareiškėjo padarytų nusikalstamų veikų, kad teisme buvo nagrinėjamos baudžiamosios bylos, kad pareiškėjui pareikšti kaltinimai ir jis baudžiamosiose bylose yra įgijęs kaltinamojo bei teisiamajo statusą, tačiau dar nėra teismo nuosprendžiu pripažintas kaltu dėl nusikalstamų veikų padarymo. Ginčo objektu esančiuose teiginiuose paskelbti analogiško turinio teiginiai atskleidžia nusikalstamų veikų padarymo aplinkybes, tačiau nesuponuoja išvados, kad pareiškėjas neabejotinai padarė minimas nusikalstamas veikas. Pažymėtina, kad Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 3 dalyje nustatytas draudimas skleisti informaciją, pažeidžiančią nekaltumo prezumpciją, nėra savarankiškas, bet siejamas su kita privalomąja sąlyga – kludymu teisminės valdžios nešališkumui. Akivaizdu, kad kludymas teisminės valdžios nešališkumui turi būti ne menamas, bet realus. Todėl sprendžiant, ar buvo pažeistas Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 3 dalyje nustatytas draudimas, turi būti įrodyta ne tik tai, kad paskleista informacija pažeidė nekaltumo prezumpcijos principą, bet ir tai, kad tokios informacijos paskelbimas realiai kludė teisminės valdžios nešališkumui. Atsižvelgiant į tai, kad publikacijose nėra konstatuojama, jog pareiškėjas yra kaltas, padaręs konkrečias nusikalstamas veikas, paskelbti teiginiai remiasi ikiteisminio tyrimo bei baudžiamųjų bylų nagrinėjimo teisme duomenimis ir aiškiai įvardijamas pareiškėjo kaip kaltinamojo bei teisiamajo statusas nėra pagrindo pripažinti, kad konkrečių teiginių paskleidimas pareiškėjo atžvilgiu pažeidė nekaltumo prezumpcijos ar teismo nešališkumo principus. Todėl laikytina, kad viešosios informacijos rengėjas nepažeidė <...> draudimo. Žurnalistų etikos inspektorė, išnagrinęjusi pareiškėjo skundus, daro išvadą, kad viešosios informacijos rengėjas publikacijose <...> paskelbtos informacijos neužtikrino nuomonių įvairovės visuomenės informavimo priemonėse principo įgyvendinimo ir pažeidė Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalį, 16 straipsnio 1 dalį, 22 straipsnio 8 dalies 2 punktą bei 41 straipsnio 2 dalies 1 punktą. <...> žurnalistų etikos inspektorė nusprendė: <...> Įspėti viešosios informacijos rengėją <...>“²⁵

Iš pateikto žurnalistų etikos inspektorės sprendimo išrašo matyti, jog nors pareiškėjas skunde įžvelgė jo atžvilgiu galimai pažeistą nekaltumo prezumpciją, viešosios informacijos

²⁵ dėl publikacijose „Advokatui – sunkūs kaltinimai“ („Gimtasīs Rokiškis“, 2008-06-11), „Advokatas suimtas, prokurorė – iš tarnybos“ („Gimtasīs Rokiškis“, 2008-06-12), „Advokatas dar dviem mėnesiams liks už groių“ („Gimtasīs Rokiškis“, 2008-07-12), „Po trijų mėnesių suėmimo advokatas išleistas į laisvę“ („Gimtasīs Rokiškis“, 2008-09-13), „Advokatas ir buvusi prokurorė vėl už groių“ („Gimtasīs Rokiškis“, 2009-10-08), „Advokatas už groių paliktas ilgam“ („Gimtasīs Rokiškis“, 2009-11-21), „Prokurorai kaltina advokatą apgaulinga apskaita, pajamų slėpimu“ („Gimtasīs Rokiškis“, 2009-12-19), „Advokato ir prokurorės likimus spręš teismai“ („Gimtasīs Rokiškis“, 2010-02-13) paskelbtos informacijos // Žurnalistų etikos inspektoriatas tarnybos 2010-09-31 sprendimas nr. SPR-57. [žiūrėta 2013-02-26] <http://www3.lrs.lt/pls/inter/zetika?r_id=7107&k_id=1>

rengėjams paskleidžiant ikiteisminio tyrimo duomenis, tačiau iš sprendimo motyvų matyti, kad viešosios informacijos rengėjai, paskleisdami informaciją gali padaryti ne teisinę, t.y. posakio prasmės klaidą, dėl kurios pateikiamas visuomenei pranešimas pakinta, tačiau perteikiama žinia išlieka ta pati.

Taigi aptartos žurnalistų etikos inspektorių sprendimų apžvalgos suponuoja kai kuriuos pastebėjimus. Akivaizdu, jog pareiga skelbti informaciją, susidedančią iš ikiteisminio tyrimo duomenų, nepabaigus ikiteisminio tyrimo ir *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutui galiojant, remiantis paminėtu LAT pastebėjimu²⁶, atitenka informaciją paskleidusiai Lietuvos Respublikos valstybės ikiteisminio tyrimo institucijai ar pareigūnui, o ne ją besiremiančiam kaip šaltiniu viešosios informacijos rengėjui. Todėl tikslinga supažindinti naujai atėjusius dirbti ikiteisminio tyrimo institucijų, atliekančių ikiteisminius tyrimus, ypač policijos pirmosios ir antrosios grandies (autorius pastebėjimas) pareigūnus su nekaltumo prezumpcijos esme ir *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto pažeidimo priežastimis, kad praktikoje kuo mažiau iškiltų pagrindo atsirasti teisiniams sprendimas apie įvykdytą nekaltumo prezumpcijos pažeidimą.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002-12-23 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1621/2002.

1.3. IKITEISMINIO TYRIMO DUOMENŲ NESKELBTINUMO TIKSLAI GINANT PROCESO DALYVIŲ PRIVATAUS GYVENIMO PASLAPTIS

Pradedant šį skyrių, atskleidžiantį kitą *ikiteisminio tyrimo neskelbtinumo* instituto įgyvendinamą tikslą – asmens privataus gyvenimo paslapčių apsaugą, tikslinga apžvelgti teisės aktus, reglamentuojančius šią paslaptį.

LR Konstitucijos II skirsnyje „Žmogus ir valstybė“ bei 18 straipsnyje išdėstyta įstatymų leidėjo nuomonė dėl žmogaus teisių: „*Žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės*“. Tai reiškia, jog atliekant ikiteisminį tyrimą tiek teisė į paslaptis, tiek laisva žmogaus valia susikurta paslaptis yra garantuota ir saugoma *LR Konstitucijos* bei įstatymų, ir šis Konstitucinis garantas susiformuoja nuo gimimo. Todėl žmogaus teisė į paslaptį negali būti suspenduojama, pažeidžiama, atimama ar atskleidžiamos kitaip, nei įstatymų numatytais atvejais ir sąlygomis. Ši įstatymų leidėjo mintis yra įtvirtinta *LR BPK 177 straipsnio 1 dalyje*, kur teigiama: „*Ikiteisminio tyrimo duomenys neskelbtini. Šie duomenys iki bylos nagrinėjimo teisme gali būti paskelbti tik prokuroro leidimu ir tik tiek, kiek pripažįstama leistina.*“ Taigi įstatymų leidėjas ikiteisminio tyrimo duomenims reguliuoti suteikė būtent tokį būdą dėl to, kad tiriant nusikalstamas veikas dažnai vykdomi procesiniai veiksmai ar prijungiant prie baudžiamųjų bylų operatyvinę, t.y. šiuo metu vadinamą žvalgybinę informaciją, neretai surinkti duomenys yra susiję su grupe paslapčių, kurių apsaugą garantuoja *LR Konstitucija*. Pavyzdžiui *LR Konstitucijos 22 straipsnyje* išdėstyta, jog „*žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas. Asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susišinėjimas neliečiami. <...> Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsಿನimosi į jo garbę ir orumą.*“ Tačiau skaitant minėtą *LR Konstitucijos* straipsnį, mes taip pat matome įstatymų leidėjo išreikštą valią ir nustatytas sąlygas, kokiais atvejais galima būtų apriboti žmogaus teises į paslaptį, tuo pačiu ikiteisminio tyrimo metu leidimą rinkti duomenis sudarančius asmens privataus gyvenimo paslaptį: „*<...> Informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą. <...>*“⁴¹ Iš šio *LR Konstitucijos* straipsnio matyti, jog ikiteisminio tyrimo metu, vadovaujantis įstatymais bei teismo sprendimu, duomenys apie asmens privataus gyvenimo paslaptį ir šeimyninį gyvenimą vis dėlto gali būti renkami.

Verta būtų paminėti, jog asmens privataus gyvenimo paslaptis tarptautiniu lygiu buvo pripažinta ir įtvirtinta tik 1948 m. *Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 12 straipsnyje*.²⁷ Taip

²⁷ Panomariovas A., Asmens privataus gyvenimo paslaptis ir su ja susijusios problemos baudžiamajame procese // Jurisprudencija, 2001, t. 23(15); 98 psl.

pat ši paslaptis yra reglamentuota Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 17 straipsnyje bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje.

Atsižvelgiant į A. Panomariovo mokslinius darbus²⁸, buvo atlikta šiuo metu galiojančių teisės aktų analizė, siekiant atskleisti asmens privataus gyvenimo paslapties turinį, susidedantį iš keturių elementų, kurie savo ruožtu yra inkorporuoti LR Konstitucijoje bei kituose teisės aktuose:

„teisė į informacijos apie asmenį privatumą“, įtvirtinta „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnyje, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme, Visuomenės informavimo įstatyme, Sveikatos sistemos įstatyme, Psichikos sveikatos priežiūros įstatyme, Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatyme ir kt.“;

„teisė į kūno neliečiamumą“, įtvirtinta „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnyje, Lietuvos Respublikos biomedicininį tyrimų etikos įstatyme, psichikos sveikatos priežiūros įstatyme ir kt.“;

„teisė į asmens susirašinėjimo, pokalbių telefonu, telegrafo pranešimų ir kitokio susižinojimo neliečiamumą“, įtvirtinta „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnyje, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatyme, Pašto įstatyme, <...>“ LR BPK 44 straipsnio 9 dalyje ir kt.;

„teisė į būsto arba teritorijos neliečiamumą“, įtvirtinta „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 24 straipsnyje, Baudžiamojo kodekse <...> 165 str.“ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 44 straipsnio 9 dalyje ir kt.

Ikiteisminio tyrimo metu atliekami įvairūs procesiniai veiksmai, kurie savo ruožtu gali apriboti asmenų privataus gyvenimo susikurtas paslaptis, remiantis LR BPK 20 straipsnio 1 dalimi: „įrodymai baudžiamajame procese yra įstatymų nustatyta tvarka gauti duomenys.“ Šis straipsnis leidžia manyti, jog ikiteisminio tyrimo metu ir susidarius tam tikrom aplinkybėm, nesant įrodymų baigtinio sąrašo, įrodymais gali tapti net ir asmens privataus gyvenimo paslaptį sudarančios atskiros paslaptys.

Remiantis LR BPK 78 straipsnio; 83 straipsnio 2 ir 4 dalimis, teigiama: „Kaip liudytojas gali būti šaukiamas kiekvienas asmuo, apie kurį yra duomenų, kad jis gali žinoti kokių nors reikšmės bylai išspręsti turinčių aplinkybių. <...> Liudytojui, kuris be svarbios priežasties neatvyksta pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą ar į teismą arba be teisėto pagrindo atsisako ar vengia duoti parodymus, gali būti taikomos šio Kodekso 163 straipsnyje numatytos procesinės prievartos priemonės. <...> Už melagingų parodymų davimą liudytojas atsako pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 235 straipsnį.“ Iš paminėtų straipsnių matyti, jog įstatymų leidėjas, ikiteisminio tyrimo subjektams vykdant ikiteisminį tyrimą, suteikė teisę šaukti į apklausą ir apklausinėti asmenis, apie kuriuos galimai yra nepatvirtintų ir niekuo neparemtų

²⁸ Ten pat; 97-105 psl.

duomenų, kad minėtas asmuo gali turėti naudingų ikiteisminiam tyrimui duomenų. Savo ruožtu, remiantis *LR BPK 183 straipsniu*, liudytojo apklausos metu „<...> *prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas įsitikina liudytojo asmens tapatybę, išsiaiškina reikiamus duomenis apie liudytojo asmenybę ir jo santykius su įtariamuoju <...>*“, t.y. šaukiamas į apklausą žmogus apklausos metu turi pateikti asmenybę patvirtinantį dokumentą, nurodyti savo gyvenamą vietą, kontaktinius telefonus, šeimyninę padėtį bei kitas privataus gyvenimo aplinkybes, sudarančias asmens privataus gyvenimo paslaptį. Įstatymų leidėjas įtvirtino nuostatą, draudžiančią liudytojui vengti duoti parodymus ir už tai numatė sankciją, įtvirtintą *LR BPK 163 straipsnyje*. Skaitant šį straipsnį galima susidaryti nuomonę, jog liudytojas gali būti apklausiamas ne būtinai apie bylai reikšmingas aplinkybes, o, tarkim, apie aplinkybes bendresnio pobūdžio, kartu apimant privataus gyvenimo paslaptis, siekiant nustatyti liudytojo patikimumo laipsnį. Tokia taktika gali būti naudojama aiškinantis, ar asmeniui, atėjusiam į apklausą liudyti, nėra daromas poveikis jo aplinkos žmonių tam, kad duotų vienareikšmiškus parodymus ir nukreiptų tyrimą kita linkme. Išsiaiškinus, jog liudytojas tikrai duoda melagingus parodymus, ikiteisminio tyrimo subjektams įstatymų leidėjas suteikė teisę pradėti atskirą ikiteisminį tyrimą ir paskirti sankciją, numatytą *LR BK 235 straipsnyje*. Tarp liudytojui žinomų paslapčių gali būti ne tik jo asmeninio gyvenimo paslaptys, bet ir paslaptys, patikėtos jam saugoti kitų fizinių, juridinių asmenų, ar net valstybės. Dėl šių priežasčių įstatymų leidėjas numatė *saugiklį*, įtvirtintą *LR BPK 80 straipsnyje*, kuriame nurodyta, jog liudytojais negali būti apklaustas teisėjas, įtariamojo, kaltinamojo, išteisintojo ar nuteistojo gynėjas, nukentėjusiojo, civilinio ieškovo, civilinio atsakovo atstovai, dvasininkai, viešosios informacijos rengėjai, platintojai, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkai, žurnalistai dėl aplinkybių ar paslapčių, kurias jie sužinojo atlikdami savo pareigas. Be to, įstatymų leidėjas įtvirtino nuostatą, jog ikiteisminio tyrimo subjektai, vykdydami ikiteisminį tyrimą, gali atsižvelgti į *LR BPK 162 straipsnį*, kuriame teigiama, kad „*Vienoje baudžiamojoje byloje taikant šiame Kodekse numatytas procesines prievartos priemones surinkta informacija apie privatų asmens gyvenimą ikiteisminio tyrimo metu gali būti panaudota kitoje baudžiamojoje byloje tik aukštesniojo prokuroro nutarimu.*“

Remiantis *LR BPK 91 straipsniu*, „*daiktais, turinčiais reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, laikomi materialūs objektai, kurie buvo nusikalstamos veikos padarymo įrankiais ar priemonėmis, nusikalstamos veikos rezultatais arba ant kurių išliko nusikalstamos veikos pėdsakų, arba kurie buvo kaltininko nusikalstamų veikų objektais, taip pat visi kiti daiktai, kurie gali būti priemonėmis nusikalstamai veikai atskleisti ir kaltininkams nustatyti arba kaltinimui paneigti ar atsakomybei palengvinti.*“ Esant tokiam plačiam daikto apibrėžimui, susidaro nuomonė, jog tarp ikiteisminiam tyrimui reikalingų ir paimtų daiktų gali būti asmeniniai daiktai, kuriuose išliko ne tik nusikalstamos veikos pėdsakų, bet ir asmens, iš kurio daiktas buvo

paimtas, tam tikri privataus gyvenimo paslaptis liudijančių pėdsakų. Tą patį būtų galima pasakyti ir apie dokumentus, kurių apibrėžimas nusakomas *LR BPK 95 straipsnyje*: „dokumentais, turinčiais reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, yra materialūs objektai, kuriuose įmonė, įstaiga, organizacija, pareigūnas ar fizinis asmuo tam tikrais ženklais užfiksuoja informaciją, galinčią padėti atskleisti nusikalstamą veiką ir nustatyti su šia veika susijusias aplinkybes.“

Taip pat ikiteisminį tyrimą vykdančys subjektai, remiantis *LR BPK 143 – 148 straipsniais, 154 – 156 straipsniais, 158 – 160 straipsniais*, turi teisę taikyti procesines priemones, tokias kaip: asmens apžiūra, pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimas, krata, asmens krata, poėmis, pašto siuntų poėmis, elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas, savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai, nusikalstamą veiką imituojančius veiksmų atlikimas, slaptas sekimas. Minėtų procesinių veiksmų atlikimo metu taip pat gali būti pažeidžiamos asmens privataus gyvenimo paslaptys.

Nepaisant įstatymų leidėjo įtvirtintų ikiteisminio tyrimo subjektų teisių pažeisti asmens privataus gyvenimo paslaptis, kaip žinia, *LR BPK 177 straipsnyje* įstatymų leidėjas įtvirtino ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo institutą, kuris garantuoja, jog ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys nebus atskleisti. Iš to peršasi nuomonė, jog ikiteisminio tyrimo metu sužinotos asmenų privataus gyvenimo paslaptys nebus atskleistos atsižvelgiant į nusistovėjusią teisinę praktiką, susijusią su prokuroro leidimo reikalavimu. Įstatymų leidėjas taip pat įtvirtino garantą *LR BPK 181 straipsnio 2 dalyje, 6 dalies 2 punkte*, kur teigiama, jog prokuroras neturi teisės neleisti susipažinti su visais ikiteisminio tyrimo duomenimis, jei ikiteisminis tyrimas yra baigtas ir yra rašomas kaltinamasis aktas, tačiau susipažįstant su ikiteisminio tyrimo medžiaga draudžiama daryti ikiteisminio tyrimo medžiagos kopijas, kai duomenys yra apie privatų proceso dalyvių gyvenimą.

1.4. IKITEISMINIO TYRIMO DUOMENŲ NESKELBTINUMO TIKSLAI GINANT ĮTARIAMOJO NEPILNAMEČIO IR NUKENTĖJUSIOJO TEISES

Pradedant šnekėti apie įtariamuosius nepilnamečius ir nukentėjusiuosius bei jų teises ginantį *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą, vertėtų paminėti, jog vaikai yra ne tik mūsų ateitis, bet ir patys silpniausi visuomenės nariai. Todėl vaikams (nepilnamečiams) dėl psichikos, socialinės bei fizinės brandos, atsižvelgiant į asmens amžių, „gali būti nustatytas skirtingas teisinis reguliavimas nei tą patį baudžiamąjį procesinį statusą turintiems pilnamečiams asmenims.“²⁹ Teisės doktrinoje nukentėjusiojo statusą turintiems asmenims, kaip ir nepilnamečiams, yra skiriamas itin didelis dėmesys.

Lietuvoje ir Europos Sąjungoje daug dėmesio skiriama nepilnamečių teisėms baudžiamajame procese. Vaiko teisėmis ir jų apsauga ypač buvo susirūpinta 1989 m. lapkričio 20 d. Jungtinėms Tautoms priėmus Vaiko teisių konvenciją. Minėta konvencija su pakeitimais Lietuvoje įsigaliojo 1995 m. Jau skaitant *JT vaiko teisių konvencijos*³⁰ preambulę, matyti konvenciją pasirašiusių šalių išsikelti tikslai bei užsibrėžti uždaviniai, kuriais siekiama vaiko gerovės, priimant įsipareigojimus nacionaliniuose teisės aktuose siekiant užtikrinti reikiamą apsaugą ir pagalbą vaikui: „Šeimai, kaip pagrindinei visuomenės ląstelei ir natūraliai visų jos narių, ypač vaikų, augimo ir gerovės aplinkai, turi būti suteikta reikiama apsauga ir pagalba, kad ji galėtų prisiimti visas pareigas visuomenei, <...> jog vaikas visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas šeimoje, jausdamas laimę, meilę ir supratimą, <...> visose pasaulio šalyse yra vaikų, gyvenančių nepaprastai sunkiomis sąlygomis, ir kad tokiems vaikams reikia ypatingo dėmesio.“

„Vaiko teisių konvencijos 16 straipsnis, taip pat Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 10 straipsnis numato, kad vaikas turi teisę į asmeninį gyvenimą, bendravimą, susirašinėjimo slaptumą, į asmens neliečiamybę ir laisvę, ir neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį, šeimyninį gyvenimą, buto neliečiamybę, susirašinėjimo paslaptį arba neteisėto kėsینimosi į jo garbę ir reputaciją.“³¹ *JT vaiko teisių konvencijos 40 straipsnyje* matyti visų valstybių, ratifikavusių šią konvenciją, siekis išskirti vaiko, įtariamo padarius baudžiamąjį įstatymo pažeidimus, teises ir tokiu būdu vaikui (nepilnamečiui) suteikti prioritetinę reikšmę formuojant valstybės baudžiamosios politikos kryptis: „Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko, įtariamo pažeidus baudžiamuosius įstatymus, kaltinamo arba pripažįstamo kaltu dėl jų pažeidimo, teisę, kad su juo būtų

²⁹ R. Ažubalytė, R. Jurgaitis, J. Zajančauskienė, Specifinės baudžiamąjo proceso rūšys. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidyba, 2011. 223 p.

³⁰ Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, Valstybės žinios, 1995-07-21, Nr. 60-1501.

³¹ R. Ažubalytė, P. Ancelis, R. Burda, Teisinės rekomendacijos ikiteisminio tyrimo pareigūnams, dirbantiems su nepilnamečiais, Vilnius, 2005, 16 puslapis.

elgiamasi stengiantis ugdyti jo orumą ir reikšmingumą, pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, kad būtų atsižvelgiama į jo amžių ir jaustųsi noras padėti jam reintegruoti ir atlikti naudingą vaidmenį visuomenėje. Šių tikslų siekdamas ir atsižvelgdamos į atitinkamas tarptautinių dokumentų nuostatas, valstybės dalyvės užtikrina, kad: <...> kiekvienas vaikas, kuris laikomas pažeidusiu baudžiamuosius įstatymus arba kaltinamas jų pažeidimu, turėtų bent tokias garantijas: <...> laikomasi nekaltumo prezumpcijos, kol jo kaltė nebus įrodyta pagal įstatymus; <...> visišką pagarbą jo asmeniniam gyvenimui visose bylos nagrinėjimo stadijose.“

Atsižvelgiant į *JT vaiko teisių konvenciją*,⁵⁴ nagrinėjant nepilnamečio įtariamojo teisių apsaugą ikiteisminio tyrimo metu, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, jog *LR baudžiamajame procese* taip pat yra numatytos papildomos įtariamojo nepilnamečio ir kartu nukentėjusiojo teisių apsaugos garantijos, susijusios su *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutu:

LR BPK 9 straipsnio 2, 3 dalyse įtvirtinta, kad „*Ikiteisminio tyrimo metu teismo posėdžiai, kuriuose nagrinėjami kardomųjų ir kitų procesinių prievartos priemonių skyrimo klausimai arba proceso dalyvių skundai, yra nevieši, <...>*“;

LR BPK 176 straipsnio 2 dalyje teigiama, kad „*Ikiteisminis tyrimas turi būti prioritetas bylose, kuriose įtariamieji yra suimti, taip pat bylose, kuriose įtariamieji ar nukentėjusieji yra nepilnamečiai.*“;

LR BPK 177 straipsnio 1 dalyje sakoma, kad „*Draudžiama skelbti duomenis apie nepilnamečius įtariamuosius ir nukentėjusiuosius.*“;

„*Asmens duomenys – bet kuri informacija, susijusi su fiziniu asmeniu, kurio tapatybė yra žinoma arba gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyta pasinaudojant tokiais duomenimis kaip asmens kodas, vienas arba keli asmeniui būdingi fizinio, fiziologinio, psichologinio, ekonominio, kultūrinio ar socialinio pobūdžio požymiai.*“³²;

LR BPK 181 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta proceso dalyvių teisė susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis „*išskyrus proceso dalyvių asmens duomenis, saugomus atskirai nuo kitos ikiteisminio tyrimo medžiagos <...>*“;

LR BPK 181 straipsnio 6 dalies 1 punkte sakoma, kad „*Susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga metu draudžiama daryti ikiteisminio tyrimo medžiagos kopijas, kai duomenys yra: apie nepilnamečius įtariamuosius <...>*“.

Paminėti *LR BPK* draudimai skirti siekiant apsaugoti vaiką nuo nepagrįsto jo privataus gyvenimo paslapties atskleidimo, taip pat norint užtikrinti nekaltumo prezumpcijos principo įgyvendinimą.

³² Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo // Valstybės žinios. 2003. Nr. 15-597.

*Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo*³³ 6 straipsnyje teigiama, jog draudžiama skleisti visuomenės informavimo priemonėse neigiamą poveikį darančią informaciją, kai, galimai ikiteisminio tyrimo metu, nepilnametis siejamas su nusikalstama veika, skelbiant nuo teisėsaugos institucijų nesislapstančio įtariamojo padarius nusikalstamą veiką ar nuo nusikalstamos veikos nukentėjusio nepilnamečio (aukos) asmens duomenis, pagal kuriuos galima nustatyti jo asmens tapatybę. Taip pat draudžiama skelbti nepilnamečių duomenis, pagal kuriuos galima nustatyti jo asmens tapatybę apie save sužalojusius ar mėginusius tai padaryti, nusižudžiusius ar mėginusius nusižudyti nepilnamečius asmenis, tokiu būdu pažeminant nepilnamečio orumą ir (ar) pažeidžiami jo interesus. Kartu numatytas draudimas, neigiamų socialinių reiškinių kontekste, tokių kaip esant įvykdytai nusikalstamai veikai ir esant vykdomam ikiteisminiam tyrimui, visuomenės informavimo priemonėms viešinti pateiktas nepilnamečių nuotraukas ar filmuotą medžiagą apie juos, jei pagal tai galima nustatyti jo asmens tapatybę. Remiantis *Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymo 9 straipsnio 7 dalies 8 punktu*, už šio įstatymo numatytų draudimų įgyvendinimą ir priežiūrą pagal savo kompetenciją be kitų institucijų atsakingas Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. Tokiu būdu, galima susidaryti nuomonę, jog minėtas įstatymas numato, kad vykdant ikiteisminį tyrimą Policijos departamentui pavaldi ikiteisminio tyrimo institucija privalo savo veikloje vadovautis šio įstatymo numatytais draudimais ir įgyvendindama *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutu, kiek įmanoma pagal savo kompetenciją riboti bet kokių ikiteisminio tyrimo duomenų, susijusių su nepilnamečių nukentėjusiųjų ar įtariamųjų asmens duomenimis, iš kurių galima būtų nustatyti nepilnamečių asmens tapatybes.

Taip pat vertėtų paminėti, jog 2011 m. sausio 27 d. Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga sudarė bendradarbiavimo susitarimą, siekiant pagal savo kompetenciją ir kiek tai neprieštarauja šalių funkcijoms ir veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatoms siekti aktyvesnio teritorinių prokuratūrų ir Vaiko teisių apsaugos skyrių bendradarbiavimo, veiksmingesnio vaiko teisių ir teisėtų interesų gynimo ir atstovavimo jų interesams. Pačiame susitarime yra teigiama, jog „*Generalinė prokuratūra pagal savo kompetenciją išipareigoja parengti nurodymą ir jame numatyti, kad prokurorai ar ikiteisminio tyrimo įstaigos apie ikiteisminius tyrimus pateikia tik tiek duomenų, kiek reikalinga Vaiko teisių apsaugos skyrių funkcijoms vykdyti. <...> Šis susitarimas neturi jokios įtakos Šalių teisėms ir pareigoms, kylančioms iš teisės aktų, reguliuojančių susitarimą pasirašiusių Šalių veiklą. Šalys gali nutraukti šį susitarimą, jeigu tarpusavio bendradarbiavimas prieštarauja nustatytiems*

³³ Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas // Valstybės žinios, - 2002, Nr. 91-3890.

*bendradarbiavimo principams ar gali pakenkti pagrindiniams Šalių interesams.*³⁴ Iš pasirašyto susitarimo teksto matyti, jog nors ikiteisminio tyrimo subjektai įsipareigojo teikti duomenis tretiesiems asmenims apie ikiteisminius tyrimus ir juose dalyvaujančius nepilnamečius, tačiau kartu yra įtvirtintas garantas, jog nebus pažeistas *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas, t.y. bus pateikiamas tik ribotas kiekis duomenų, reikalingas veiksmingam vaiko teisių ir teisėtų interesų gynimui bei atstovavimui jo interesams.

³⁴ Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos bendradarbiavimo susitarimas, 2011 m. sausio 27 d. Nr. 17.3-40/D4-45/11-1.

1.5. IKITEISMINIO TYRIMO DUOMENŲ NESKELBTINUMO TIKSLAI SIEKIANT TYRIMO SĖKMĖS

Pirmiausia reikėtų išsiaiškinti, kas yra vadinama tyrimo sėkme. Kaip jau anksčiau yra minėta, *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto siekis tyrimo sėkmės yra kartu „*aptakiausias*“ tikslas. Siekis tyrimo sėkmės geriausiai būtų aiškinamas ikiteisminio tyrimo institucijų siekio teisingai ištirti bylą. Ką savo ruožtu suponuoja teisingas bylos nagrinėjimo principas. Šis principas yra įtvirtintas *LR Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalyje*: „*Asmuo, kaltinamas padaręs nusikaltimą, turi teisę, kad jo byla viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir bešališkas teismas.*“ Gali kilti klausimas, kas gali būti bendro tarp baudžiamojo proceso *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto ir *teisingo bylos nagrinėjimo* principo. Tai reiškia, kad *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto įgyvendinimas kartu užtikrina ir teisingo bylos nagrinėjimo principo įgyvendinimą, t.y. apžvelgus teisės doktriną išryškėja nuomonė, teigianti, kad „*teisingo bylos nagrinėjimo principo esmė – užtikrinti, kad baudžiamajame procese kiekvienas asmuo, priskiriamas šiai teisinių santykių sričiai, būtų saugus.*“³⁵ Kaip matyti iš apibrėžimo, *teisingo bylos nagrinėjimo* principas netiesiogiai užtikrina žmonių apsaugą. Tačiau klaidinga laikytis nuomonės, kad *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas neturi įtakos visai ikiteisminio ir teismo tyrimų eigai. Tuo labiau, jog apibrėžime minima žmonių apsauga – tai kartu ir jų asmeninių, privataus gyvenimo paslapčių apsauga bei jau minėtos nekaltumo prezumpcijos užtikrinimas. Taigi reikia manyti, kad šis principas kartu garantuoja S. Kuklianskio³⁶ paminėtų principų išsamumo ir objektyvumo įgyvendinimą, taikant *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą.

Kaip žinia, baudžiamajame procese nėra konkretaus įstatymų leidėjo apibrėžimo, atskleidžiančio tyrimo sėkmės pagrindinius elementus. Dėl to vertėtų pasigilinti į žodžio „*sėkmė*“ prasmę.

A. Panomariovo³⁷ straipsnyje ikiteisminio tyrimo sėkmė tapatinama su tiesos atskleidimu. LR baudžiamojo proceso kodekse yra užuominų, nusakančių analizuojamo *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto tikslo prasmę. *LR BPK 1 straipsnio 1 dalyje* teigiama, jog „*Baudžiamojo proceso paskirtis <...> išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas <...>*“;

LR BPK 2 straipsnyje sakoma, jog „*Prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, privalo pagal savo kompetenciją*

³⁵ Jurka R., Ažubalytė R., Gušauskienė M., Panomariovas A., Baudžiamojo proceso principai // Vilnius: Eugrimas, 2009. 58 psl.

³⁶ Kuklianskis S., Ikiteisminio tyrimo teoriniai pagrindai // Jurisprudencija, 2005, t. 75(67); 7-15 psl.

³⁷ Panomariovas A., Slaptumas – tiesos baudžiamajame procese nustatymo priemonė // Jurisprudencija, 2005, t. 75(67); 50-57 psl.

intis visų įstatymų numatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika.“

Darbe analizuojamas *ikiteisminio tyrimo duomenų nekslebtinumo* institutas taip pat yra užsibrėžęs pagelbėti prokurorui ir ikiteisminio tyrimo pareigūnui pasiekti šių tikslų, t.y. pasiekti ikiteisminio tyrimo sėkmę.

Remiantis baudžiamosios teisės tyrinėtojo A. Panomariovo mintimis, galima teigti, kad „<...> tyrimo veiksmingumo prasme bandoma sieti su slaptumu, t.y. <...> su paties ikiteisminio tyrimo, kaip atskiros baudžiamojo proceso stadijos <...> neviešumu. <...> jei bet koks ikiteisminis tyrimas būtų atliekamas viešai, tikrieji nusikalstamos veikos kaltininkai trukdytų nustatyti tiesą ir liktų nenubausti, sudarytų prielaidas juridinėms klaidoms atsirasti.“³⁸ A. Panomariovas išskyrė tris pagrindinius argumentus, kurias grindė ikiteisminio tyrimo stadijos neviešumo (slaptumo) būtinybę. Tačiau akivaizdu, kad iš išvardytų trijų argumentų ikiteisminio tyrimo sėkmės pasiekimui reikalingi tik du:

1. *Tyrimo veiksmingumas. Ikiteisminio tyrimo stadijos neviešumu, jos slaptumu siekiama apsaugoti liudytojus, nukentėjusiuosius bei pačius tyrėjus nuo galimų grėsmių. Pavyzdžiui, apsisaugoti nuo išorinės įtakos, poveikio, kurie gali kilti tiek iš baudžiamojon atsakomybėn traukiamų asmenų, tiek iš visuomenės dėl klaidingai suformuotos viešosios nuomonės. Kaip generolas savo priešininkui neatskleidžia savo mūšio plano, taip ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas iki tam tikro momento turi užtikrinti ikiteisminio tyrimo medžiagos neviešumą;*

2. *Jurisdikcijų nepriklausomumas ir nešališkumas. Ikiteisminio tyrimo stadijos neviešumas, jos slaptumas turi apsaugoti baudžiamojo persekiojimo funkciją įgyvendinančias institucijas ir jų pareigūnas tiek nuo visuomenės nuomonės, tiek nuo žiniasklaidos spaudimo. <...> jei ikiteisminis tyrimas dar tik atliekamas, tyrimą atliekantis pareigūnas gali tapti viešosios nuomonės įkaitu, t.y. tiriamų aplinkybių vertinimai gali įgauti subjektyvų požiūrį, kuris susiformuoja dėl visuomenės spaudimo.*

Ikiteisminio tyrimo stadijos neviešumas (slaptumas) yra tik vienas iš būdų, „turinčių užtikrinti netrukdomą tiesos paiešką, t.y. būdas, kuriuo turi būti neutralizuojamos (pašalinamos) išorinės kliūtys, trukdančios nustatyti tiesą.“³⁹

A. Panomariovo teigimu, „*Kvotėjas, tardytojas arba prokuroras kiekvienu konkrečiu atveju įvertinęs turimos jo žinioje bei tiriamos baudžiamosios bylos ypatumus, pats ex officio sprendžia klausimą, kada, kokios ir kokios apimties informacijos arba duomenų atžvilgiu reikia imtis tam tikrų procesinių apsaugos priemonių siekiant apsaugoti šią informaciją (duomenis)*

³⁸ Panomariovas A., Slaptumas – tiesos baudžiamajame procese nustatymo priemonė // Jurisprudencija, 2005, t. 75(67); 52 psl.

³⁹ Ten pat.

*nuo nepagrįsto viešo paskelbimo ir taip užtikrinti spartesnę baudžiamosios bylos ikiteisminį tyrimą.*⁴⁰

Tuo tikslu reikėtų apžvelgti keletą atrastų ikiteisminį tyrimą kontroliuojančių prokurorų nutarimų, kuriais buvo atsisakyta suteikti proceso dalyviams teisę, numatytą *LR BPK 181 straipsnio 1 dalyje*, susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis:

Priede Nr. 2 pateiktas 2011-05-07 pil. Onos Gorohovenkovos prašymas Klaipėdos miesto apylinkės prokuratūros ketvirtojo skyriaus prokurorei Virginijai Tilvikienei. Pil. O. Gorohovenkova prašo leisti susipažinti su ikiteisminio tyrimo Nr. 30-2-00349-10 byla, nes teismo posėdžiui būtina žinoti ikiteisminio tyrimo eigą.

Priede Nr.3 pateiktas 2011-05-19 Klaipėdos miesto apylinkės prokuratūros ketvirtojo skyriaus prokurorės V. Tilvikienės nutarimas netenkinti prašymo, kuriame be kitų argumentų dėstoma, jog ikiteisminio tyrimo Nr. 30-2-00349-10 byloje įtarimai nėra pareikšti. Tuo metu, kai buvo gautas ir svarstomas pil. O. Gorohovenkovos prašymas, ji ikiteisminiame tyrime nebuvo laikoma proceso dalyve, todėl įvertinus ikiteisminio tyrimo aplinkybes, prašomi susipažinti ikiteisminio tyrimo duomenys svarbūs ir galima įtaka tyrimo sėkmei, turint omenyje, jog tuo metu dar nebuvo surinkti visi faktiniai duomenys, būtini ikiteisminiam tyrimui užbaigti, todėl priimtas sprendimas netenkinti pil. O. Gorohovenkovos prašymo.

Priede Nr. 4 pateiktas 2012-06-28 dienos Klaipėdos apygardos prokuratūros Kretingos rajono apylinkės prokuratūros prokurorės D. Dyburienės nutarimas iš dalies tenkinti prašymą, kuriame dėstoma, jog 2012-06-27 gautas įtariamojo advokatės Aldonos Stasiulaitienės prašymas ikiteisminio tyrimo byloje Nr. 69-1-00154-12, kuriuo prašoma leisti susipažinti su tyrimu, daryti bylos kopijas. Prašymas tenkintinas iš dalies, t.y. tuo metu įtariamojo gynėjai advokatei A. Stasiulaitienei suteikta teisė susipažinti tik su ta ikiteisminio tyrimo Nr. 69-1-00154-12 dalimi, kurioje buvo užfiksuoti procesiniai veiksmai, kuriuos atliekant dalyvavo jos ginamasis-įtariamasis, nes bylai vadovaujantys prokurorei buvo akivaizdu, kad įtariamojo gynėjo advokatės susipažinimas su šiais duomenimis nepakenks ikiteisminio tyrimo sėkmei. Tačiau įtariamojo gynėjai advokatei su likusiais ikiteisminio tyrimo duomenimis tuo metu nebuvo suteiktas leidimas susipažinti, kadangi tuo metu ikiteisminis tyrimas nebuvo baigtas, dar nebuvo visiškai atlikti visi procesiniai veiksmai ir dėl šios priežasties prokurorė susidarė nuomonę, jog su visais ikiteisminio tyrimo duomenimis susipažinus įtariamojo gynėjai advokatei tokia aplinkybė gali pakenkti ikiteisminio tyrimo sėkmei.

Prieduose Nr. 5 ir Nr. 6 pateikti 2012-04-17 Klaipėdos apygardos prokuratūros Kretingos rajono apylinkės prokuratūros prokuroro S. Petravičiaus nutarimą advokatės Aldonos

⁴⁰ Panomariovas A., Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenų paslaptis baudžiamajame procese // Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); 32 psl.

Stasiulaitienės prašymą tenkinti iš dalies, kuriame dėstoma, jog 2012-04-12 gautas įtariamojo advokatės A. Stasiulaitienės prašymas ikiteisminio tyrimo byloje Nr. 69-1-00061-12, kuriuo prašoma leisti susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga ir daryti reikiamų dokumentų kopijas. Advokatės prašymas patenkintas iš dalies, tai yra jai leista susipažinti tik su dalimi ikiteisminio tyrimo duomenų. Kadangi ikiteisminio tyrimo duomenys dar neįtvirtinti, o byloje esantys proceso dalyvių bei liudytojų parodymai yra prieštaringi, todėl numatoma galimybė, jog jie bus suvesti į akistatą. Advokatės ginamas įtariamasis pagal nukentėjusiojo, liudytojo ir kito įtariamojo parodymus gali pakeisti savo parodymus, todėl įtariamojo gynėja advokatė A. Stasiulaitienės susipažinimas su visais byloje esančiais ikiteisminio tyrimo duomenimis bei visų byloje esančių kopijų pasidarymas gali pakenkti ikiteisminio tyrimo sėkmei, todėl jai leista susipažinti tik su dalimi ikiteisminio tyrimo duomenų bei pasidaryti tik dalies ikiteisminio tyrimo duomenų kopijas, t.y. su tais duomenimis, kurie surinkti dalyvaujant jos įtariamajam.

Priede Nr. 7 pateiktas 2012-06-15 suimtojo pil. R. Preibio prašymas Klaipėdos apygardos prokuratūros Kretingos rajono apylinkės prokuratūros prokurorei D. Dyburienei. Pil. R. Preibys prašo leisti susipažinti su ikiteisminio tyrimo Nr. 69-1-00061-12 byla, remiantis *LR BPK 21 straipsnio 4 dalimi*, kurioje nurodyta: „*Įtariamasis turi teisę: žinoti, kuo jis įtiriamas; nuo sulaikymo ar pirmosios apklausos momento turėti gynėją; duoti parodymus; pateikti tyrimui reikšmingus dokumentus ir daiktus; pateikti prašymus; pareikšti nušalinimus; susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga; apskusti ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo veiksmus bei sprendimus*“. Nors įtariamasis R. Preibys prašyme save įvardijo suimtuoju, tačiau prokuroro nutarime apie įtariamojo R. Preibio suėmimą nėra patvirtinta.

Priede Nr. 8 pateiktas 2012-06-19 Klaipėdos apygardos prokuratūros Kretingos rajono apylinkės prokuratūros prokurorės D. Dyburienės nutarimas iš dalies tenkinti prašymą, nes tuo metu įtariamasis R. Preibys turėjo teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiagos Nr. 69-1-00061-12 dalimi, kurioje yra užfiksuoti procesiniai veiksmai, kuriuos atliekant dalyvavo įtariamasis, nes prokurorei D. Dyburienei buvo akivaizdu, jog įtariamojo susipažinimas su šiais dokumentais nepakenks ikiteisminio tyrimo sėkmei. Tačiau įtariamajam su likusiais ikiteisminio tyrimo duomenimis susipažinti tuo metu nebuvo leidžiama, nes ikiteisminis tyrimas tuo metu nebuvo baigtas ir dar nebuvo visiškai atlikti visi ikiteisminio tyrimo veiksmai. Būtent dėl šios priežasties prokurorė D. Dyburienė pagrįstai manė, kad tuo metu įtariamojo susipažinimas su visais ikiteisminio tyrimo duomenimis gali apsunkinti objektyvų ikiteisminio tyrimo duomenų surinkimą ir tokiu būdu susipažinimas su ikiteisminio tyrimo medžiaga galėjo pakenkti ikiteisminio tyrimo sėkmei. *LR Generalinio prokuroro 2003 metų balandžio 18 dienos įsakymo Nr. I-58 rekomendacijoje dėl proceso dalyvių susipažinimo su bylos medžiaga ikiteisminio tyrimo metu 26 punkte yra teigiama, kad „Jei įtariamasis suimtas, teisę susipažinti su ikiteisminio*

tyrimo duomenimis turi jo gynėjas (BPK 181 straipsnio 3 dalis). Ši nuostata reiškia, kad suimtam įtariamajam bylos medžiaga susipažinti nepateikiama. Įtariamojo teisė susipažinti su bylos medžiaga realizuojama per gynėją.⁴¹

Apžvelgus pateiktus prokurorų nutarimus, matyti, kad LR BPK 181 straipsnis numato teisę įtariamajam ir jo gynėjui, taip pat nukentėjusiajam ir jo atstovui susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis. Tačiau prokuroras, manydamas, kad susipažinimas su konkrečiais ikiteisminio tyrimo duomenimis gali pakenkti tyrimo sėkmei, gali neleisti su jais susipažinti remdamasis Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro rekomendacija „Dėl proceso dalyvių susipažinimo su bylos medžiaga ikiteisminio tyrimo metu“, kurioje nurodoma, kad „Pagrindas netenkinti pateikto prašymo dėl galimo pakenkimo ikiteisminio tyrimo sėkmei gali būti: prieštaravimai tarp proceso dalyvių parodymų (neprisipažįstantys padarę nusikalstamą veiką įtariamieji gali suderinti savo parodymus; pagal liudytojų nukentėjusiųjų parodymus savo parodymus gali pakeisti įtariamieji; susipažinimas su bylos medžiaga gali daryti įtaką proceso dalyvių, kurie apklaustini kaip liudytojai, parodymams; numatoma, kad proceso dalyviai gali būti suvesti į akistatą); dar neįtvirtinti ikiteisminio tyrimo duomenys; neapžiūrėti ir neištirti daiktai; yra pagrindas manyti, kad daiktai, dokumentai gali būti sugadinti ar yra grėsmė juos prarasti; prašoma laikmenų kopijų; ikiteisminio tyrimo duomenys neskelbtini vadovaujantis BPK 177 straipsnio 2 dalimi arba siekiama užkirsti kelią kitokiam jų neteisėtam paskelbimui; prašoma susipažinti su duomenimis apie nepilnamečius įtariamuosius ir nukentėjusiuosius; asmenų teisės susipažinti su informacija apribojimus nustato Lietuvos Respublikos įstatymai; informacija liečia privatų kito proceso dalyvio asmens gyvenimą; kai prašymą pateikęs proceso dalyvis prašo susipažinti su procesinių prievartos priemonių, numatytų BPK 154–160 straipsniuose, taikymo jam nežinant duomenimis, jei priemonių taikymas dar nebaigtas ar susipažinimas su taikytomis priemonėmis pakenks tyrimo sėkmei; kai tokios priemonės taikytos kitų asmenų atžvilgiu; prašoma susipažinti su proceso veiksmų su nukentėjusiuoju, liudytoju ar kitu asmeniu, kuriems taikomas anonimiškumas, dokumentais; susipažinimas su bylos duomenimis prieštarauja asmenų, kuriems taikoma apsauga nuo nusikalstamo poveikio ar valstybės, tarnybos, profesinės ar komercinės paslapties saugojimo interesams; tiriamos nusikalstamos veikos žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui; prašoma susipažinti su liudytojų, nukentėjusiųjų, specialistų, ekspertų adresais ir kt.“⁴²

Remiantis baudžiamosios teisės tyrinėtoju A. Panomariovu, susidaroma nuomonė, jog tokia teisinė praktika vertintina teigiamai: „Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo stadijoje proceso

⁴¹ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro nurodymas Dėl proceso dalyvių susipažinimo su bylos medžiaga ikiteisminio tyrimo metu. 2003 m. balandžio 18 d. Nr. I-58.

⁴² Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro nurodymas Dėl proceso dalyvių susipažinimo su bylos medžiaga ikiteisminio tyrimo metu. 2003 m. balandžio 18 d. Nr. I-58.

viešumo principas būtų apribotas, jei ikiteisminio tyrimo pareigūnas arba prokuroras, kurio žinioje yra baudžiamoji byla, nenorėdamas sutrukdyti ikiteisminio baudžiamosios bylos tyrimo, neleistų kaltinamajam (įtariamajam) arba jo gynėjui dalyvauti tam tikruose ikiteisminio tyrimo veiksmuose, laikinai ribotų susipažinimą su tam tikra baudžiamosios bylos medžiaga ir pan. Tokiu atveju šie ikiteisminio tyrimo pareigūno arba prokuroro veiksmai turėtų būti vertinami kaip veiksmai, kurie ne pažeidžia, o tik laikinai riboja tam tikrų proceso dalyvių teises.“⁴³

Analizuojant teisės doktriną randama papildomų argumentų šiai praktikai pagrįsti. A. Panomariovo nuomone, „*ikiteisminio tyrimo sėkmė dažnai priklauso tik nuo to, kaip ikiteisminio tyrimo pareigūnas sugeba iki tam tikro momento išlaikyti paslapyje ikiteisminio tyrimo detales: tiriamas versijas, surinktus kaltinančius įrodymus ir t.t.*“⁴⁴ Taip pat atkreipiamas dėmesys į tai, jog „*Pirma laiko paskleista informacija apie atliekamą ikiteisminį tyrimą ne tik sutrikdo teisėsaugos institucijų darbą, pasmerkia nesėkmei tiriamą bylą, bet ir sudaro sąlygas plačiam visuomenės ratui atskleisti tam tikras paslaptis, kurios neretai yra saugomos per parengtinio tyrimo duomenų paslaptį.*“⁴⁵

⁴³ Panomariovas A., Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenų paslaptis baudžiamajame procese // *Jurisprudencija*, 2002, t. 29(21); 33 psl.

⁴⁴ Panomariovas A., Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenų paslaptis baudžiamajame procese // *Jurisprudencija*, 2002, t. 29(21); 35 psl.

⁴⁵ Panomariovas A., Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenų paslaptis baudžiamajame procese // *Jurisprudencija*, 2002, t. 29(21); 36 psl.

2. **IKITEISMINIO TYRIMO DUOMENŲ NESKELBTINUMO PASIBAIGIMĄ REGLAMENTUOJANTYS TEISĖS AKTAI**

Apžvelgus teisės doktriną, kurioje analizuojamas *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas, išryškėja A. Panomariovo moksliniame darbe išsakyta kategoriška nuomonė: „<...> draudimas skelbti ikiteisminio tyrimo duomenis arba informaciją yra taikomas griežtai ribotą laiką, t.y. tol, kol nepasiekiamas norimas tikslas, pavyzdžiui, kol nenustatomi nusikaltimų padarę asmenys, nepatikrinta konkreti tardymo versija ir pan.“⁴⁶

Tačiau praktikoje, kaip žinia, *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą prokurorai ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai stengiasi išlaikyti tol, kol ikiteisminis tyrimas baigiamas ir prokuroras pradeda rašyti kaltinamąjį aktą, todėl tuo pat metu nustoja veikti *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas. Dėl šios priežasties, remiantis LR Generalinio prokuroro 2003 metų balandžio 18 dienos įsakymu Nr. I-58, rekomendacija dėl proceso dalyvių susipažinimo su bylos medžiaga ikiteisminio tyrimo metu pagal 20, 31, 31.1, 34 punktus, proceso dalyviai yra informuojami apie ikiteisminio tyrimo pabaigimą ir apie teisę iki prokuroro nurodytos datos atvykti ir susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis remiantis LR BPK 181 straipsniu:

*Bylos medžiagą proceso dalyviui susipažinti gali pateikti prokuroras ar jo pavedimu kitas jam padedantis prokuratūros valstybės tarnautojas arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas. <...> Bylos medžiagos, pateikiamos susipažinti, protokolas būtinai surašomas, kai proceso dalyvis susipažįsta su bylos medžiaga baigus ikiteisminį tyrimą ir prokurorui rašant kaltinamąjį aktą; <...> Prokurorui surašius kaltinamąjį aktą, bylos medžiaga proceso dalyviams susipažinti nepateikiama. Jei proceso dalyviai nebaigė susipažinti su bylos medžiaga, prokuroras susipažinimą nutraukia. Proceso dalyvių prašymai susipažinti su bylos medžiaga siunčiami teismui. Kaltinamajam, nukentėjusiajam, civiliniam ieškovui, civiliniam atsakovui ir jų atstovams pranešama apie galimybę teisme susipažinti su byla ir pateikti teismui prašymus.*⁴⁷

Tačiau remiamasi ir minėtos rekomendacijos 15 punktu: „Tyrimo planai, pasitarimų protokolai, rašytiniai nurodymai, kiti tyrimo organizavimo ir kontrolės dokumentai proceso dalyviams susipažinti nepateikiami.“ Paprastai tokio pobūdžio medžiaga yra laikoma atskirai nuo ikiteisminio tyrimo bylos, t.y. prokuratūros sekamojoje byloje (autorius pastaba).

⁴⁶ Panomariovas A., Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenų paslaptis baudžiamajame procese // Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); 33 psl.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro nurodymas Dėl proceso dalyvių susipažinimo su bylos medžiaga ikiteisminio tyrimo metu. 2003 m. balandžio 18 d. Nr. I-58.

Priede Nr. 9 pateiktas 2012-05-03 Klaipėdos miesto apylinkės prokuratūros Ketvirtąjo skyriaus prokurorės Virginijos Tilvikienės pavedimas ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovui paskelbti apie ikiteisminio tyrimo pabaigą. Pavedime argumentuojama tai, jog prokurorė V. Tilvikienė, susipažinusi su ikiteisminio tyrimo bylos Nr. 30-2-00349-10 duomenimis, įsitikinusi, kad ikiteisminio tyrimo metu surinkta pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamą kaltę, paveda paskelbti įtariamajam, kad ikiteisminis tyrimas baigtas ir jis turi teisę susipažinti su visa surinkta ikiteisminio tyrimo medžiaga. Tuo pačiu pavedimu prokurorė nutarė nustatyti terminą, per kurį turi susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga įtariamasis ir kiti proceso dalyviai. Be to, patikslino, jog proceso dalyviams pateikus prašymus susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga, jie turi teisę susipažinti su surinkta ikiteisminio tyrimo medžiaga ir pareikšti prašymus dėl ikiteisminio tyrimo papildymo iki 2012-05-11.

Kai ikiteisminį tyrimą kontroliuojantis prokuroras priima sprendimą baigti tyrimą baudžiamuoju įsakymu, tada remiamasi minėtos *LR Generalinio prokuroro įsakymo* rekomendacijos (dėl proceso dalyvių susipažinimo su bylos medžiaga ikiteisminio tyrimo metu) 35 punktu: „*Susipažinti nepateikiama bylos medžiaga ar susipažinimas nutraukiamas, kai prokuroras yra priėmęs sprendimą užbaigti procesą baudžiamuoju įsakymu, t.y. surašė ir pasirašė pareiškimą dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu <...>*“⁴⁸

Kai ikiteisminį tyrimą kontroliuojantis prokuroras, per *LR BPK 426 straipsnyje* nurodytą 10 dienų terminą nuo nusikalstamos veikos įvykdymo dienos priima sprendimą pateikti teismui pareiškimą dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka, yra remiamasi minėtos *LR Generalinio prokuroro įsakymo* rekomendacijos (dėl proceso dalyvių susipažinimo su bylos medžiaga ikiteisminio tyrimo metu) 35 punktu: „*Susipažinti nepateikiama bylos medžiagos ar susipažinimas nutraukiamas, kai prokuroras yra pateikęs teismui pareiškimą dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka.*“. Kita vertus, *LR Generalinio prokuroro įsakyme* (dėl proceso baigimo pagreitinto proceso tvarka) 8-9.4 ir 10 punktuose teigiama, kad „*Prokuroras, nusprendęs užbaigti baudžiamąją bylą pagreitinto proceso tvarka, surašo pareiškimą teismui dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka. Pareiškimo dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka turinys nustatytas BPK 427 straipsnyje. Pareiškime turi būti nurodyta: kaltinamojo vardas, pavardė, gimimo data, asmens kodas, šeiminė padėtis, profesija, darbovietė, dokumentais pagrįsti duomenys apie ankstesnę teistumą, prokuroro nuožiūra – kiti asmens duomenys. Tai galėtų būti: kaltinamojo gyvenamoji vieta, išsilavinimas, duomenys apie administracinius pažeidimus, nuobaudos ir pan; trumpai aprašyta padaryta nusikalstama veika (nurodoma jos padarymo vieta, laikas, kitos aplinkybės); baudžiamasis įstatymas, numatantis atsakomybę už tą veiką (nurodomi visi BK straipsniai, dalys ir punktai, numatantys atsakomybę*

⁴⁸ Ten pat.

*už padarytą nusikalstamą veiką); pagrindiniai duomenys, kuriais grindžiamas kaltinimas, pavyzdžiui: prisipažinimas, nukentėjusiojo, liudytojo parodymai ir pan. Taip pat turi būti pateikti šių duomenų šaltiniai, pavyzdžiui, įtariamojo, nukentėjusiojo, liudytojų apklausos protokolai, kitų ikiteisminio tyrimo veiksmų, jeigu jie buvo atlikti, protokolai, daiktai, turintys reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, ir pan. <...> Vieną pareiškimo dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka egzempliorių prokuroras, vykdydamas BPK 427 straipsnio 2 dalies reikalavimus, privalo iki bylos nagrinėjimo teisme pradžios įteikti kaltinamajam <...>“⁴⁹ Iš pateiktų punktų galima susidaryti nuomonę, jog net nepradėjęs bylos prokuroras įpareigotas nutraukti *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto vykdymą ir apie surinktus ikiteisminio tyrimo duomenis, išdėstytus pareiškime, informuoti teismą dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka, taip pat privalo informuoti kaltinamąjį iki bylos nagrinėjimo teisme pradžios.*

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro įsakymo rekomendacijos Dėl proceso pabaigimo pagreitinto proceso tvarka. 2003 m. balandžio 11 d. Nr. I-47 su 2004 m. lapkričio 24 d. įsakymu Nr. I-187 patvirtintais pakeitimais.

3. IKITEISMINIO TYRIMO DUOMENŲ NESKELBTINUMO INSTITUTĄ KONTROLIUOJANČIŲ SUBJEKTŲ VEIKLOJE ESANČIOS TEORINĖS IR PRAKTINĖS PROBLEMOS LYGINANT SU EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBIŲ PRAKTIKA

Pažvelgus į LR BPK 177 straipsnį matyti, jog nėra atskleidžiama aiški įstatymų leidėjo pozicija dėl ikiteisminio tyrimo duomenų, kurie nėra skelbtini. Tai reiškia, kad LR baudžiamojo proceso kodekse nėra nurodyto baigtinio sąrašo, kuriame būtų išvardinti visi ikiteisminiame tyrime turintys būti neskelbtini duomenys. Tos pačios nuomonės buvo ir A. Panomariovas, kuris teigia, jog „parengtinio tyrimo duomenys“ gali apimti tiek tą informaciją arba duomenis, kurie yra gauti atliekant tam tikrus tardymo veiksmus (pvz., apžiūros, poėmio, kratos, akistatos ir kitus tardymo veiksmus), tiek tą informaciją (duomenis), kuri yra pateikiama pačių asmenų iniciatyva <...>, tiek informacijos (duomenų) pagrindu keliamas tardymo versijas, kurios reikalauja tam tikro patikrinimo, tiek tam tikrą taktinę informaciją, pavyzdžiui, informaciją, susijusią su tardymo veiksmų atlikimo eiliškumu, tokių veiksmų atlikimo laiku, vieta ir pan. <...> asmenų, kurie gali būti įspėti dėl neleistinumą paskelbti parengtinio tyrimo duomenis, <...> nėra baigtinis, kvotėjas tardytojas arba prokuroras savo nuožiūra gali įspėti bet kokį asmenį, kurio akivaizdoje buvo atlikti tardymo veiksmai ir kuris sužinojo tam tikrą ikiteisminiam tyrimui arba atskiram žmogui svarbią informaciją (duomenis), dėl neleistinumą paskelbti parengtinio tyrimo duomenis.“⁵⁰

Peržiūrėjus Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro įsakymus, randamas 2011 m. vasario 10 dienos įsakymas Nr.I-48 „Dėl ikiteisminio tyrimo duomenų skelbimo rekomendacijos patvirtinimo“, kurio I-ame skyriuje pateikiamas apibrėžimas: „Neskelbiami ikiteisminio tyrimo duomenys – ikiteisminio tyrimo medžiagoje esanti informacija, įstatymų nustatyta tvarka pripažinta valstybės, tarnybos, profesinė, komercinė paslaptimi, taip pat informacija apie nepilnamečius nukentėjusiuosius ir įtariamuosius.“

Iš to galima daryti išvadą, kad bet kokia informacija, kuri gali būti laikoma ikiteisminio tyrimo objektu arba nustatyta tvarka pripažinta valstybės, tarnybos, profesinė, komercinė paslaptimi, taip pat informacija apie nepilnamečius nukentėjusiuosius ir įtariamuosius yra LR įstatymų leidėjo valia, tad remiantis teisės doktrina ir susiformavusių poįstatyminių aktų dėka laikoma neskelbtina informacija, kurios paskelbimo klausimą tiesiogiai sprendžia ikiteisminiam tyrimui vadovaujantis ir jo eigą kartu kontroliuojantis prokuroras.

⁵⁰ Panomariovas A., Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenų paslaptis baudžiamajame procese // Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); 32 psl.

A. Panomariovo straipsnyje⁵¹ teigiama, jog Lietuva nėra vienintelė pasaulio valstybė, kurioje yra įtvirtintas *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas. Remiantis A. Panomariovu, Lietuvą teoriškai galima būtų priskirti prie tokių valstybių kaip Vokietija, Šveicarija, Rusija, Ukraina, „*kurios tam tikru mastu riboja baudžiamojo proceso viešumo principo pasireiškimą ikiteisminio tyrimo stadijoje, tačiau baudžiamajame procese dalyvaujantiems asmenims suteikia platesnės apimties teisę susipažinti su tam tikra ikiteisminio tyrimo pareigūno turima informacija.*“

Reikėtų paminėti, jog dalis ikiteisminio tyrimo duomenų, susidedančių iš asmens privataus gyvenimo ir kitų paslapčių, gali būti surinkti panaudojant žvalgybinę informaciją, kurios rinkimą bei prijungimą reglamentuoja *LR kriminalinės žvalgybos įstatymas (19 straipsnio 2 dalis: „kai kriminalinės žvalgybos informacija panaudojama baudžiamajame procese, jos panaudojimo tvarką nustato generalinis prokuroras.<...>“)*⁵², taip pat *LR Generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl kriminalinės žvalgybos įstatymo, baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo“*. Tačiau toliau *ikiteisminio tyrimo duomenų rinkimo* tema darbe neplėtojama, kadangi tai nepriklauso nagrinėjamos („*Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas*“) temos tikslams.

Kaip žinia, *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas kontroliuoja ikiteisminiame tyrime naudojamus duomenis, sudarančius ne tik asmens privataus gyvenimo paslaptį ar kitą su ikiteisminio tyrimo įstaiga nesusijusią paslaptį, tačiau kartu valstybės ir tarnybos paslaptis. Būtent tokio pobūdžio paslapčių naudojimas yra reglamentuotas *valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme*. Todėl vertėtų aptarti šio tipo ikiteisminiame tyrime pasitaikančias paslaptis ir kartu paanalizuojant patį įstatymą. *Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje* teigiama, kad ikiteisminio tyrimo duomenys yra skirstomi į „*įslaptintą informaciją pagal svarbą, galimos žalos, kurią patirtų valstybė, jos institucijos ar asmenys, jeigu ši informacija būtų prarasta arba atskleista neturintiems teisės ją sužinoti asmenims, dydį ir pagal apsaugos, būtinos tokiai informacijai apsaugoti, lygį yra skirstoma į visiškai slaptą, slaptą, konfidencialią bei riboto naudojimo informaciją.*“⁵³ Šio pobūdžio ikiteisminio tyrimo duomenų apsaugos įgyvendinimas truputį skiriasi nuo kitų ikiteisminio tyrimo duomenų, t.y. minėtu atveju už šių duomenų apsaugą atsakingas ne ikiteisminiam tyrimui vadovaujantis prokuroras ar ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas, o „*už bendrą įslaptintos informacijos, kuria disponuoja paslapčių subjektas, apsaugos organizavimą ir būklę atsakingas*

⁵¹ Panomariovas A., Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenų paslaptis baudžiamajame procese // Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); 31-39 psl.

⁵² Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas // Valstybės žinios. – 2012, Nr. 122-6093.

⁵³ Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas // Valstybės žinios. – 1999, Nr. 105-3019.

paslapčių subjekto vadovas. Už įslaptintos informacijos apsaugos reikalavimų vykdymą paslapčių subjekto struktūriniuose padaliniuose, kuriuose saugoma arba naudojama įslaptinta informacija, yra atsakingi šių struktūrinių padalinių vadovai, jų įgalioti asmenys, taip pat asmenys, kuriems ši informacija yra patikėta. Už patikėtos įslaptintos informacijos praradimą ar neteisėtą atskleidimą yra tiesiogiai atsakingas asmuo, kuriam tokia informacija patikėta.⁵⁴ Norint ikiteisminio tyrimo pareigūnui, atliekančiam ikiteisminį tyrimą, susipažinti su šio išskirtinio tipo ikiteisminiam tyrimui reikalingais duomenimis, vadovaujantis valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymu, reikalingas leidimas „eiti pareigas, susijusias su Lietuvos Respublikos įslaptintos informacijos, žymimos slaptumo žymomis „Visiškai slaptai“, „Slaptai“ arba „Konfidencialiai“, naudojimui ar tokios informacijos apsauga, gali tik atitinkamus leidimus dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija turintys asmenys. <...>“ Minėtame įstatyme tokio pobūdžio įslaptintos informacijos ikiteisminiame tyrime pavyzdžiu gali būti valstybės paslaptis, t.y. „valstybės paslaptį gali sudaryti: <...> ikiteisminio tyrimo ar baudžiamosios bylos medžiagoje esantys įslaptinti liudytojo ar nukentėjusiojo asmens tapatybę padedantys nustatyti duomenys“⁵⁵.

Tačiau analizuojant minėtą įstatymą, galima atrasti išimčių, susijusių su ikiteisminio tyrimo dalyviais, t.y. remiantis valstybės tarnybos ir paslapčių įstatymo 15 straipsnio 3 dalimi: „atliekant ikiteisminį tyrimą ir nagrinėjant baudžiamąją bylą, kurių medžiagoje yra įslaptintos informacijos, įtariamasis (kaltinamasis) ir įtariamojo (kaltinamojo) gynėjai Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka turi teisę susipažinti su bylos medžiagoje esančia įslaptinta informacija, išskyrus nukentėjusiojo ar liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, asmens tapatybę padedančius nustatyti duomenis.“ Taigi ikiteisminio tyrimo metu įtariamasis ir jo gynėjas vis dėlto turi galimybę susipažinti su šio išskirtinio tipo duomenimis, tačiau įstatymas numato saugiklį, saugantį nuo ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo institutui iškeltų tikslų pažeidimo: „išvardyti asmenys, prieš jiems suteikiant teisę susipažinti su įslaptinta informacija, yra įspėjami dėl baudžiamosios atsakomybės už įslaptintos informacijos atskleidimą.“ Vadinasi, remiantis LR BPK 177 straipsnio 2 dalimi, „reikiamais atvejais prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas įspėja proceso dalyvius ar kitus asmenis <...>, kad draudžiama be prokuroro leidimo paskelbti ikiteisminio tyrimo duomenis. Tokiais atvejais asmuo pasirašytinai įspėjamas dėl atsakomybės pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 247 straipsnį.“

Išanalizavus teisminę praktiką, esančią po 2011-08-31 priimto Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymo dėl Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 11 d. įsakymo Nr. I-51 "Dėl baudžiamojo proceso dokumentų (blankų) pavyzdžių

⁵⁴ Ten pat.

⁵⁵ Ten pat.

patvirtinimo pakeitimo ir papildymo“ Nr. I – 212, matyti, jog nuo 2011-09-04 dienos baudžiamojo proceso praktikoje pasikeitė liudytojo apklausos protokolo ir įtariamojo apklausos protokolo formų pavyzdžiai. Liudytojo apklausos protokole neberašomi pilni liudytojo anketiniai duomenys, vietoj to protokole užrašomas liudytojo vardas, pavardė ir gimimo metai. Tą patį galima pasakyti apie įtariamojo apklausos protokolą, tačiau prie jų atsirado naujas blankas- „Pažyma apie įtariamojo asmens duomenis“. Joje surašomi apklausiamųjų anketiniai duomenys: vardas, pavardė; asmens kodas, gimimo vieta, pilietybė (-s), šeiminė padėtis, dabartinės gyvenamosios vietos adresas, deklaruojamos gyvenamosios vietos adresas, asmens tapatybę patvirtinantis dokumentas, išsilavinimas, užsiėmimas, darbovietė, pareigos, telefonai, el. pašto adresas, (liudytojo pažymoje) santykiai su įtariamuoju, kiti reikiami asmens duomenys. Remiantis 2011-09-01 įsigaliojusia *LR BPK 179 straipsnio 2 dalies redakcija*, „Atliekant tyrimo veiksmą dalyvavusių asmenų duomenys (išskyrus asmens vardą, pavardę ir gimimo metus) saugomi atskirai nuo kitos ikiteisminio tyrimo medžiagos.“ Šių pakeitimų atsiradimas įstatymuose savo ruožtu nustatė tam tikrų pokyčių atsiradimą praktikoje. Prieš įsigaliojant pakeitimams, visi ikiteisminio tyrimo metu apklausinėjamų asmenų anketiniai duomenys, kartu ir asmens privataus gyvenimo paslaptį sudarantys duomenys, buvo rašomi tituliniam apklausos protokolo lape, dėl to *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas negalėjo visiškai kontroliuoti ir užtikrinti asmens privataus gyvenimo paslapties slaptumo, kai proceso dalyviai pasinaudoja savo teisėmis susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis, t.y.:

remiantis *LR BPK 21 straipsnio 4 dalimi*, „*Įtariamasis turi teisę: žinoti, kuo jis įtiriamas; nuo sulaikymo ar pirmosios apklausos momento <...>, susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga;*“

remiantis *LR BPK 28 straipsnio 2 dalimi*, „*Nukentėjusysis ir jo atstovas turi teisę: <...> ikiteisminio tyrimo metu <...> susipažinti su byla.*“

remiantis *LR BPK 48 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 7 punktu*, „*Gynėjas turi teisę: susipažinti su įtariamojo sulaikymo protokolu; <...> ikiteisminio tyrimo metu susipažinti su proceso veiksmų dokumentais šio Kodekso nustatytais atvejais ir tvarka;*“

remiantis *LR BPK 86 straipsnio 1 dalies 1 punktu*, „*Ekspertas turi teisę: susipažinti su bylos medžiaga, susijusia su ekspertizės dalyku;*“

remiantis *LR BPK 110 straipsnio 2 dalies 4 punktu*, „*Civilinis ieškovas turi teisę: <...> ikiteisminio tyrimo metu ir teisme susipažinti su bylos medžiaga, nustatyta tvarka pasidaryti reikiamų dokumentų išrašus ar nuorašus;*“

remiantis *LR BPK 178 straipsnio 5 dalimi*, „*Įtariamasis, jo gynėjas, nukentėjusysis, civilinis ieškovas, civilinis atsakovas ir jų atstovai turi teisę dalyvauti jų prašymu atliekamuose*

tyrimo veiksmuose, apklausų metu užduoti klausimus, susipažinti su jų prašymu atliktų tyrimo veiksmų protokolais, teikti pastabas dėl šių protokolų turinio.“

remiantis LR BPK 181 straipsnio 1 dalies redakcija (2010-12-31), „Įtariamasis ir jo gynėjas, nukentėjęs ir jo atstovas ikiteisminio tyrimo metu bet kuriuo momentu turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis, taip pat daryti ikiteisminio tyrimo medžiagos kopijas ar išrašus.“

remiantis LR BPK 218 straipsnio 2 dalies redakcija (2004-07-24), „proceso dalyviai turi teisę per prokuroro nustatytą terminą pateikti prašymą susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga.“

Tačiau nuo 2011-09-01 atsirado ir daugiau naujų *LR BPK straipsnių* redakcijų, kurios, nustatė naują *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto veikimą:

remiantis LR BPK 181 straipsnio 1 dalies redakcija (2011-07-05), „Įtariamasis ir jo gynėjas, nukentėjęs ir jo atstovas ikiteisminio tyrimo metu bet kuriuo momentu turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis, išskyrus proceso dalyvių asmens duomenis, saugomus atskirai nuo kitos ikiteisminio tyrimo medžiagos, taip pat susipažinimo metu daryti ikiteisminio tyrimo medžiagos kopijas ar išrašus.“

remiantis LR BPK 218 straipsnio 2 dalies redakcija (2011-07-05), „<...> proceso dalyviai turi teisę per prokuroro nustatytą terminą pateikti prašymą susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga. Jeigu yra toks jų prašymas, jie supažindinami su ikiteisminio tyrimo medžiaga, išskyrus asmens duomenis, saugomus atskirai nuo kitos ikiteisminio tyrimo medžiagos.“

Analizuojant įstatymus ir bendraujant žodžiu su teisininkais, kurie tiesiogiai yra susiję su *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto kontrole ir įgyvendinimu, išryškėjo teisinės dilemos praktikoje. Tarp teisininkų – praktikų yra kilusi „gyva“ diskusija dėl klausimų:

Ar prieš pradėdant ikiteisminį tyrimą, remiantis *LR BPK* pakeitimais, surinktus duomenis galima laikyti atskiros stadijos, t.y. ne ikiteisminio tyrimo stadijos metu surinktais duomenimis?

Ar vis dėlto reikia laikytis nuomonės, jog prieš pradėdant ikiteisminį tyrimą, remiantis *LR BPK 168 straipsnio 1 dalimi*, atlikti procesiniai veiksmai ir surinkti duomenys taip pat yra apsaugoti nuo paskelbimo kaip ir ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys yra apsaugomi, remiantis *LR BPK 177 straipsnio*, įtvirtinto *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto?

Remiantis Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2002 m. spalio 16 d. nurodymu „Dėl prokurorų veiklos užtikrinant vaikų teisių apsaugą, nuo smurto nukentėjusių vaikų teisių ir teisėtų interesų gynimą“ Nr. 143, kuris iš dalies buvo pakeistas Generalinio prokuroro 2004 m. vasario 12 d. nurodymu Nr. N-7, matyti, jog „*Kai nėra gautas skundas, pareiškimas ar pranešimas apie nusikalstamą veiką, tačiau iš viešos ar prokuratūroje turimos informacijos*

matyti, kad yra duomenų apie smurto prieš nepilnamečius panaudojimo faktą, nedelsiant inicijuoti jų patikrinimą ir spręsti klausimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo.⁵⁶ Dažniausiai tokie patikrinimai vyksta labai trumpai, po to prokuroro sprendimu inicijuojamas ikiteisminis tyrimas. Praktikoje iki 2010 metų rugsėjo 25 dienos *LR BPK 168 straipsnio 1 dalies* redakcijos pakeitimo tokių patikrinimų metu praktiškai nebuvo atliekami procesiniai veiksmai, todėl prokurorui priėmus sprendimą inicijuoti ikiteisminį tyrimą ir surašius rezoliuciją visi ikiteisminiame tyrime surinkti duomenys būdavo atliekami tik po ikiteisminio tyrimo pradėjimo. 2004 metų *LR BPK 168 straipsnio 1 dalies* redakcijoje įstatymų leidėjas informuoja, kad „Prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, gavęs skundą, pareiškimą ar pranešimą, o reikiamais atvejais – ir jų patikslinimą, gali atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą tik tuo atveju, kai skunde, pareiškime ar pranešime nurodyti faktai apie padarytą nusikalstamą veiką yra akivaizdžiai neteisingi.“⁵⁷ Apžvelgus 2007 metų minėto straipsnio redakcijos pakeitimus matyti, jog iš esmės praktika nebuvo pakeista iš esmės: „Prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, gavęs skundą, pareiškimą ar pranešimą, o reikiamais atvejais – ir jų patikslinimą, atsisako pradėti ikiteisminį tyrimą tik tuo atveju, kai nurodyti faktai apie padarytą nusikalstamą veiką yra akivaizdžiai neteisingi ar yra aiškios šio Kodekso 3 straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės.“ Išryškėja nuostata, kad įstatymų leidėjas nustatė galimybę prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą, o reikiamais atvejais – ir jų patikslinimą, atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą surašant motyvuotą nutarimą. Galiojant šiai 2004-07-24 *LR BPK straipsnio* redakcijai iki 2010 metų, ikiteisminio tyrimo įstaigoms, gavusioms skundą, pareiškimą ar pranešimą, įgaliotas ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, reikiamais atvejais patikslinus aplinkybes, surašydavo tarnybinį pranešimą ir jį pridėjęs prie tiriamos medžiagos priimdavo motyvuotą nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Ši praktika buvo teigiama vien dėl to, jog tik po ikiteisminio tyrimo pradėjimo į duomenų, surinktų ikiteisminio tyrimo metu apsaugą įsijungdavo ir darbe aptariamasis *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas. Tačiau po 2010 metų rugsėjo 25 dienos *LR BPK 168 straipsnio 1 dalies* redakcijos pakeitimo atsirado teisinis pagrindas atlikti ikiteisminio tyrimo procesinius veiksmus, kuriems dar nepradėjus ikiteisminio tyrimo negalima pritaikyti *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto apsaugos: „Prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, gavęs skundą, pareiškimą ar pranešimą, o reikiamais atvejais – ir jų patikslinimą, atsisako pradėti ikiteisminį tyrimą tik tuo atveju, kai nurodyti duomenys apie nusikalstamą veiką yra akivaizdžiai neteisingi ar yra aiškios šio Kodekso 3 straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės. Gauto skundo, pareiškimo

⁵⁶ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro nurodymas dėl prokurorų veiklos užtikrinant vaikų teisių apsaugą, nuo smurto nukentėjusių vaikų teisių ir teisėtų interesų gynimą. 2004 m. vasario 12 d. Nr. N-7.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. – 2002, Nr. 37-1341, redakcija Nr. IX-2336, 2004-07-08, Žin., 2004, Nr. 115-4276 (2004-07-24)

ar pranešimo duomenų patikslinimui gali būti atlikta įvykio vietos apžiūra, įvykio liudytojų apklausos, taip pat iš valstybės ar savivaldybės įmonių, įstaigų, organizacijų, pareiškėjo ar asmens, kurio interesais pateiktas skundas, pareiškimas ar pranešimas, reikalaujami duomenys ar dokumentai, atliktos pareiškėjo ar asmens, kurio interesais pateiktas skundas, pareiškimas ar pranešimas, apklausos. Tokie proceso veiksmai turi būti atlikti per kuo trumpesnius terminus.“

Įsigaliojus 2010 metų nagrinėjamo LR BPK straipsnio redakcijos pakeitimui, praktika pasikeitė iš esmės. Po 2010 metų rugsėjo 25 dienos gavęs pareiškimą prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, įgaliotas ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo priimti procesinį sprendimą medžiagoje, pradėjo atlikti procesinius veiksmus, t.y. įvykio vietos apžiūrą dalyvaujant nukentėjusiajam ir galimai kitiems asmenims, mačiusiems įvykį, nukentėjusiojo apklausas, liudytojų, mačiusių įvykį apklausas. Tačiau nepaisant atliekamų procesinių veiksmų reikšmingumo tolimesniam galimai ikiteisminiam ar net teisminiam tyrimui ir šių tyrimų sėkmei, nustatant nusikalstamą veiką padariusius asmenis, ir tiesos atskleidimui bei pagrįstam ir teisėtam teismo sprendimo priėmimui, įstatymo leidėjo valia, spėjama, buvo palikta teisinėje praktikoje spraga, nes dar ne pradėjus ikiteisminio tyrimo šie medžiagos duomenys nebuvo apsaugomi ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo instituto, kadangi pats ikiteisminis tyrimas dar nebuvo inicijuotas. Dėl šios priežasties prokuroras ar įgaliotas tirti gautą pareiškimą ikiteisminio tyrimo pareigūnas neturi teisės pasiremti LR BPK 177 straipsnio 2 dalimi, surašant protokolą (Priedas Nr. 1) ir įspėti proceso dalyvius ar kitus asmenis, mačiusius atliekamus ikiteisminio tyrimo veiksmus, kad draudžiama be prokuroro leidimo paskelbti ikiteisminio tyrimo duomenis. Po 2010 metų LR BPK straipsnio redakcijos pakeitimo praktikoje atsirado tam tikras chaosas dėl termino „per kuo trumpesnius terminus“, per kurį prokuroras ar įgaliotas priimti procesinį sprendimą ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo atlikti leistinus, remiantis LR BPK 168 straipsnio 1 dalimi, procesinius veiksmus ir priimti procesinį sprendimą: pradėti ikiteisminį tyrimą arba priimti nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Lietuvoje pastebima termino, per kurį atliekami LR BPK 168 straipsnio 1 dalyje nurodyti veiksmai, traktavimo įvairovė, kadangi kiekviena LR apylinkės prokuratūra, remdamasi *subsidiarumo principu*, turėjo teisę nustatyti, atsižvelgiant į apylinkėje gautų pareiškimų gausą per tam tikrą laikotarpį, savo terminą – per kurį privalo būti priimtas procesinis sprendimas. LR apylinkių prokuratūrų nustatytų terminų procesinio sprendimo priėmimui intervalas buvo šokiruojantis: nuo 24 valandų iki 30 dienų (autorius pastebėjimas). Rašant magistrinį baigiamąjį darbą atskiras tiriamasis veiksmas nebuvo inicijuotas, siekiant nustatyti tikslų terminų skirtumą tam tikru metu Lietuvos Respublikos apylinkių prokuratūrose, nes, autoriaus manymu, šis veiksmas neatspindėtų magistrinio darbo temos aktualumo, todėl nurodyti skaičiai yra tik apytiksliai. Taip pat pastebėta, kad tam tikruose rajonuose ikiteisminio tyrimo įstaigų vadovai, remdamiesi LR BPK 168

straipsnio 1 dalimi, įpareigodavo apylinkės įgaliotinius atlikti medžiagos dėl gautų pareiškimų tiriamuosius veiksmus ir procesinio sprendimo priėmimą, tačiau pastarieji dėl darbo specifikos ir pareiškimų įvairaus spektro gausos šiuos veiksmus atlikdavo net ir vėliau nei apylinkės prokuratūros nustatyti ir medžiagos tyrimui skirti terminai.

Dėl anksčiau įvardytų trūkumų įstatymų leidėjas greičiausiai iniciavo naują *LR BPK 168 straipsnio 1 dalies* redakcijos pataisą, įsigaliojusią nuo 2012 metų liepos 4 dienos, kurioje nustatė konkretų terminą procesinio sprendimo priėmimui: „*Tokie proceso veiksmai turi būti atlikti per kuo trumpesnius terminus, bet ne ilgiau kaip per dešimt dienų.*“

Iš pateiktų faktų matyti, jog įstatymų leidėjo valia atsiradusios pataisos suponuoja didžiulę dilemą baudžiamojoje praktikoje, kadangi nepradėjus ikiteisminio tyrimo negalioja *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas. Tai reiškia, jog priėmus pareiškimą, atlikus liudytojų apklausą, įvykio vietos apžiūrą, parodymų patikrinimą vietoje ir daugelį kitų procesinių veiksmų, į kuriuos neįeina procesinės prievartos elementai, šie surinkti medžiagos duomenys nėra apsaugoti nuo jų paskelbimo. Spraga atsiranda todėl, kad proceso dalyvių, dalyvavusių atliekant procesinius veiksmus, nesaisto jokie teisės aktai, draudžiantys paviėšinti atskirus jiems žinomus minėtos medžiagos elementus kitaip nei ikiteisminio tyrimo surinktų duomenų atžvilgiu. Be to, ikiteisminio tyrimo pareigūnas neturi galimybės, remiantis *LR BPK 177 straipsnio 2 dalimi*, uždrausti paskelbti tiriamos medžiagos duomenų rinkimo metu dalyvavusiems liudininkams apie jiems žinomus tyrimo duomenis. Taigi įstatymų leidėjas, norėdamas iš dalies pagreitinti ir palengvinti ikiteisminį tyrimą, neapdairiai paliko proceso veiksmus neapsaugotus nuo jų atskleidimo iki baudžiamosios bylos iniciavimo momento.

Taip pat reikėtų apžvelgti Europos Sąjungos šalyse susidariusią teisinę praktiką, atsižvelgiant į ikiteisminio tyrimo etapus ir subjektams, kontroliuojantiems tuos etapus, priskirtų funkcijų įvairovę, įgyvendinant *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą ikiteisminio tyrimo metu įtariamo asmens atžvilgiu. Apžvalga bus atliekama lyginant Europos Sąjungos valstybių teisinių sistemų įtaką *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutui su Lietuvos Respublikos jau aptarta teisine sistema. Surinkti duomenys pateikiami lentelėje (Priedas Nr. 10).

Pirmoji valstybė, nuo kurios pradedama apžvalga, yra Belgija. Remiantis oficialiai pateikta informacija⁵⁸, Belgijos valstybė, įgyvendindama baudžiamąjį procesą, nustatė dvi tyrimo stadijas, panašiai kaip ir Lietuvoje (autorius pastaba). Tačiau, kitaip nei Lietuvoje, Belgijoje pirmoji tyrimo stadija įvardyta tiesiogiai – „*bylos parengtinis tyrimas*“. Jos metu „*tyrimą atlieka karališkasis prokuroras. Parengtinis tyrimas yra tiriamojo pobūdžio: slaptas,*

⁵⁸ Mano teisės tyrimo bei ikiteisminio tyrimo metu ir iki bylos perdavimo teismui // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] < https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-BE-It.do?clang=lt&idSubpage=2&member=1 >

rašytinis ir atliekamas netaikant rungimosi principo. <...> Išskyrus teisės aktuose numatytas išimtis, per parengtinį tyrimą negali būti imamasi jokių prievartinių veiksmų ir pažeidžiamos asmens teisės ir laisvės. Tam tikromis sąlygomis galima areštuoti turtą. Be visų kitų veiksmų, karališkasis prokuroras gali:

- vykti į vietas, kuriose padaryta veika;
- apklausti įtariamuosius ir liudytojus arba paprašyti, kad juos apklaustų policija;
- nurodyti 24 valandoms sulaikyti asmenį (kai jis nėra užkluptas darantis nusikaltimą);
- nurodyti atlikti DNR tyrimą įtariamajam sutikus;
- sulaikyti ir konfiskuoti korespondenciją (bet jos neatplėšti);
- tam tikromis sąlygomis gauti banko informaciją;
- atlikti kratą užklupus asmenį darantį nusikaltimą arba gavus asmens, kuris faktiškai naudojami patalpomis, sutikimą;
- nurodyti taikyti specialius tyrimo metodus, kurie gali būti paremti vien intuicija.

<...> Kitaip negu atliekant ikiteisminį tyrimą, nėra jokios konkrečios taisyklės, pagal kurią atliekant parengtinį tyrimą bylos šalims leidžiama susipažinti su visa byla arba jos dalimi. Galite prašyti, kad su byla leistų susipažinti karališkasis prokuroras, turintis diskreciją patenkinti tokį prašymą arba jį atmesti.⁵⁹ Iš pateiktų duomenų matyti, jog Belgijoje, kitaip nei Lietuvoje, „bylos parengtinio tyrimo“ iniciavimo teisė yra suteikta tik karališkajam prokurorui, kartu suteikiant daugiau „instrumentų“ ir teisių veikti tokio tyrimo etape. Tokiu būdu tyrimo veiksmai, atlikti iki ikiteisminio tyrimo pradėjimo, yra tiesiogiai inicijuojami ir betarpiškai kontroliuojami diskrecijos teisę turinčio karališkojo prokuroro. Tokia įstatymų leidėjų valia Belgijoje yra vertintina teigiamai, kadangi karališkajam prokurorui betarpiškai vadovaujant ir kontroliuojant „bylos parengtinį tyrimą“, sudaromos palankesnės sąlygos ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo institutui vykdyti duomenų apsaugą nuo neteisėto paviešinimo. Lietuvoje prieš pradėdant ikiteisminį tyrimą, remiantis LR BPK 168 straipsnio 1 dalimi, tyrimo veiksmus, kaip jau buvo minėta anksčiau, gali inicijuoti ir atlikti ikiteisminio tyrimo institucijos, o apie šių veiksmų atlikimą ir gautus rezultatus privalo pranešti apylinkės prokuratūrai per 10 dienų nuo pareiškimo, pranešimo ar skundo gavimo momento, surašant motyvuotą nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą arba iniciavus ikiteisminį tyrimą.

Atlikęs „bylos parengtinį tyrimą“, Belgijos karališkasis prokuroras gali priimti sprendimą ir kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją, kuris vadovauja ir kontroliuoja ikiteisminiam tyrimui. Ikiteisminio tyrimo teisėjui pateikus kaltinimus, kaltinamasis turi teisę prašyti, kad būtų leista susipažinti su baudžiamąja byla. Jeigu įtariamasis yra nesulaikytas, ikiteisminį tyrimą atliekantis teisėjas, gavęs prašymą, gali patenkinti leidimą susipažinti su byla. Teisėjas gali

⁵⁹ Ten pat.

atsisakyti leisti, bet atsisakymą turi pagrįsti. Jeigu teisėjas atsakymo nepateikia arba pateikia neigiamą, galima teikti skundą kaltinimo kolegijai.

Atlikus *ikiteisminį tyrimą*, prieš prasidedant uždarnosios kolegijos posėdžiui, kurio metu išklausa ikiteisminį tyrimą atliekančio teisėjo ataskaita, civilinį ieškinį pareiškusiai šaliai, įtariamajam ir advokatui, galima perskaityti bylą ir gauti dokumentų kopijas.

Kita aptariama valstybė - Bulgarija. Remiantis oficialiai pateikta informacija,⁶⁰ Bulgarijos valstybėje baudžiamajame procese nėra numatyto atskiro etapo prieš prasidedant ikiteisminiam tyrimui, kuriam pasibaigus, kaltinamojo ir jo advokato prašymu ikiteisminio tyrimo pareigūnas turi jiems leisti susipažinti su visais surinktais įrodymais ir skirti pakankamai laiko įrodymams įvertinti. Kitaip nei Lietuvoje, Bulgarijos baudžiamasis procesas nenumato galimybės kaltinamajam susipažinti su visa ar dalimi ikiteisminio tyrimo medžiagos iki ikiteisminio tyrimo užbaigimo momento. Todėl logiška būtų tvirtinti, jog *ikiteisminio tyrimo duomenų nepaskelbtinumo* institutas Bulgarijos valstybės baudžiamajame procese yra absoliutus ir nenumato jokių išimčių, kol vyksta ikiteisminis tyrimas. Užbaigus ikiteisminį tyrimą, prasideda prokuroro ir gynybos pasirengimo bylos nagrinėjimo etapas, kurio metu prokuroras išnagrinėja surinktus įrodymus ir nusprendžia, ar prielaida apie įvykdytą nusikalstamą veiką neabejotinai patvirtinta. Kai tyrimas baigiamas, kaltinamasis ir jo advokatas kartu išnagrinėja visus ikiteisminio tyrimo metu surinktus įrodymus, įskaitant ir tą medžiagą, kuri pateikta jų naudai. Tik tada byla gali būti perduota teismui.

Čekijos valstybėje⁶¹ ikiteisminis tyrimas susideda iš dviejų etapų, t.y. „*apklausos etapo*“ – procedūra, taikoma prieš pradėdant baudžiamąjį procesą, ir „*tyrimo etapo*“ – baudžiamąjo proceso pradžia. Čekijos valstybėje „*ikiteisminį tyrimą vykdo policija vadovaujama prokuroro, kuris sprendžia, ar procesas atliktas tinkamai.*“⁶² „*Apklausos etape*“ policija aiškina nusikaltimo aplinkybes ir ieško nusikaltimą padariusius asmenis. Šiame etape ikiteisminis tyrimas gali trukti du, tris arba šešis mėnesius atsižvelgiant į nusikaltimo sunkumą. Lietuvoje tokio „*apklausos etapo*“ atitikmens nėra, tačiau, remiantis *LR BPK 168 straipsnio 1 dalimi*, medžiagos tyrimas gali trukti ne ilgiau nei 10 dienų. Čekijoje šio etapo metu *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto veikimas yra absoliutus, t.y. įtariamasis jokios informacijos, susijusios ikiteisminio tyrimo duomenimis, negali gauti. Tuo tarpu Lietuvoje nėra išsakyta tokia kategoriška įstatymų leidėjo valia. Po „*apklausos etapo*“ pereinama į „*tyrimo*

⁶⁰ Mano teisės ikiteisminio tyrimo metu (iki baudžiamosios bylos perdavimo teismui) // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-BG-It.do?clang=lt&idSubpage=2>

⁶¹ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Čekija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-CZ-It.do?clang=lt&idSubpage=2>

⁶² Ten pat.

etapą“, kai policija ieško bylai svarbių įrodymų ir juos tiria bei paruošia bylą teismui. Pereinant į „tyrimo etapą“ įtariamajam įteikiama nutartis dėl baudžiamojo proceso pradžios, kurioje nurodomos įtariamoms įvykdytos nusikalstamos veikos, aprašymai, teisiniai pagrindai ir priežastys. Šiame etape ikiteisminis tyrimas gali trukti tiek pat, kiek ir „apklausos etape“. „Tyrimo etape“, esant teisėtoms priežastims, įtariamajam ir jo gynėjui gali būti neleidžiama susipažinti su tyrimo medžiaga, kol vyksta ikiteisminis tyrimas. Kitais atvejais apie ikiteisminio tyrimo veiksmus įtariamajam ir jo advokatai gali būti pranešta tolimesniuose numatomuose tyrimo veiksmuose. Įtariamasis ir jo advokatas turi teisę dalyvauti liudytojų apklausų metu ir užduoti klausimus liudytojams. Taip pat įtariamasis gali susipažinti su liudytojų tapatybe ir jų parodymų turiniu, peržiūrėdamas bylos medžiagą. Byloje esant įslaptintiems liudytojams, jų tapatybės įtariamajam neatskleidžiamos. Pasibaigus „tyrimo etapui“, baigiamas baudžiamosios bylos tyrimas ir prokuroras priima sprendimą arba kaltinimą, kurie įteikiami įtariamajam.

Danijos valstybėje, remiantis oficialiai pateikta informacija,⁶³ nėra numatytas atskiras „parengtinio tyrimo etapas“ prieš pradėdant ikiteisminį tyrimą kaip ir Lietuvoje. Ikiteisminio tyrimo metu įtariamajam pirmos apklausos metu pateikiamas įtarimas. Jame nurodomos nusikalstamos veikos aplinkybės, dėl kurių įvykdymo pagrįstai įtariamasis asmuo. Įtariamasis turi teisę susipažinti su įtariamojo apklausos protokolu jį perskaitant. *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas Danijoje saugo visus duomenis, surinktus ikiteisminio tyrimo metu, iki tyrimo pabaigos. Atskirų išimčių ar teisių nenumatyta. Ikiteisminiam tyrimui pasibaigus ir bylą perdavus prokurorui, šis įtariamajam įteikia kaltinamąjį aktą, po to „gynybos pasiruošimo etape“ kaltinamasis su advokatu turi teisę susipažinti su visa ikiteisminio tyrimo byla.

Vokietijoje⁶⁴ ikiteisminio tyrimo subjektai, remdamiesi turimais duomenimis, pagrįstai įtardami asmenį padarius nusikalstamą veiką, pradeda ikiteisminį tyrimą. Atskiro „parengtinio apklausos etapo“ prieš pradėdant ikiteisminį tyrimą Vokietijos baudžiamasis procesas nenumato. Pradėjus ikiteisminį tyrimą, pradeda veikti *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas, kuris ikiteisminio tyrimo metu draudžia įtariamajam susipažinti su bylos dokumentais. Įtariamasis gali ikiteisminio tyrimo metu gauti informaciją iš bylos dokumentų tik tuo atveju, jei dėl to nekils grėsmė ikiteisminiam tyrimui ir nebus pažeisti trečiųjų asmenų interesai. Teisė susipažinti su bylos dokumentais, jei dėl to nekils grėsmė ikiteisminio tyrimo tikslui, gali būti suteikta įtariamojo advokatai tik pasibaigus ikiteisminiam tyrimui. Iš pateiktos informacijos matyti, jog Vokietijos valstybės *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutui yra suteikti

⁶³ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Danija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-DK-It.do?clang=lt&idSubpage=2 >

⁶⁴ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Vokietija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-DE-It.do?clang=lt&idSubpage=3 >

didesni įgaliojimai ikiteisminio tyrimo duomenų atžvilgiu, todėl institutas gali griežčiau reguliuoti duomenų atskleidimo atvejus nei Lietuvos Respublikoje.

Estijos valstybėje, remiantis oficialiai pateikta informacija,⁶⁵ baudžiamasis procesas numato tik ikiteisminį tyrimą, kaip pirmą etapą, kurio metu tiriamos nusikalstamos veikos aplinkybės. *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas pradeda veikti nuo ikiteisminio tyrimo pradėjimo momento ir iki tyrimo pabaigos draudžia įtariamajam susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis. Tik po ikiteisminio tyrimo pabaigimo įtariamajam suteikiama teisė susipažinti su ikiteisminio tyrimo visais surinktais įrodymais ir prie bylos pridėta ikiteisminio tyrimo santrauka su aprašyta nusikalstama veika, kuriai išaiškinti pradėtas ikiteisminis tyrimas. Iš to matyti, jog *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas Estijos valstybėje ikiteisminio tyrimo duomenis kontroliuoja įtariamojo atžvilgiu griežčiau nei Lietuvos *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas.

Airijoje⁶⁶ ikiteisminis tyrimas yra suskirstytas į tris etapus. Pirmas etapas - „*pareiškimo, pranešimo tyrimas*“. Antras etapas - „*nusikalstamos veikos tyrimas*“. Trečias etapas - „*informacijos, galinčios vėliau teismo procese tapti įrodymais, rinkimas*“⁶⁷. *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas Airijos valstybėje pradeda veikti ir apriboja įtariamojo teisę susipažinti su byla viso ikiteisminio tyrimo metu. Įtariamasis turi teisę žinoti pagrindus ir priežastis dėl su juo atliekamų procesinių veiksmų, tačiau su byla susipažinti neturi teisės iki tyrimo pabaigos. Pasibaigus tyrimui ir pateikus kaltinimą per 42 dienas, jei teismas nepratęsia termino, kaltinamajam pateikiama „*įrodymų byla*“ bei tyrimo medžiaga, kuria prokuroras neketina remtis, kartu kaltinamasis turi teisę gauti ribotą informaciją apie liudytojus. Kaip matyti, Airijos *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas įtariamojo atžvilgiu, vykdamas ikiteisminį tyrimą, yra absoliutus ir galimybės susipažinti su tyrimo medžiaga visiškai nėra numatyta iki tyrimo pabaigos.

Remiantis oficialiai pateikta informacija,⁶⁸ Graikijos valstybėje baudžiamasis procesas numato, jog ikiteisminis tyrimas turi tris etapus. Pirmo etapo - „*parengtinio tyrimo*“ - metu tyrėjas vykdo tyrimą, o „*prokuroras nustato, ar kaltinimas pagrįstas ir kokia tikimybė, kad padarytas nusikaltimas*“⁶⁹. Šis etapas gali trukti 4-8 mėnesius. Antro etapo - „*parengtinio*

⁶⁵ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Estija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-EE-It.do?clang=lt&idSubpage=2>

⁶⁶ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Airija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-IE-It.do?clang=lt&idSubpage=2>

⁶⁷ Ten pat.

⁶⁸ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Graikija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-EL-It.do?clang=lt&idSubpage=2>

⁶⁹ Ten pat.

baudžiamojo tyrimo“ – metu tyrimą atlieka tyrėjas, prokuroras ir ikiteisminio tyrimo teisėjas. Trečio etapo – „*baudžiamojo tyrimo*“ – metu – ikiteisminio tyrimo teisėjas dėl sunkių nusikalstamų veikų. Šis etapas gali trukti ne ilgiau kaip 18 mėnesių. Graikijos *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas nustato, jog asmeniui, įtariamam įvykdžius nusikalstamą veiką, įteikiamas šaukimas, suteikiant teisę prašyti, kad bet kurio etapo metu jam būtų „*pateikti visi bylos medžiagoje esantys dokumentai, įskaitant liudytojų parodymus*“⁷⁰. Iš pateiktos informacijos matyti, jog Graikijoje *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutui ikiteisminio tyrimo metu suteikta mažiau kontrolės instrumentų įtariamojo atžvilgiu nei Lietuvoje, nes Lietuvos *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutui įgyvendinant savo tikslus suteikta galimybė netenkinti įtariamo nusikalstamą veiką įvykdžius asmens prašymo, remiantis kriterijais, aptartais šiame darbe.

Remiantis oficialiai pateikta informacija,⁷¹ Prancūzijos baudžiamasis procesas numato vieną ikiteisminio tyrimo etapą, tačiau išskiria dvi formas, kai yra tiriama dėl „*akivaizdaus nusikaltimo įvykdymo*“ ir dėl „*preliminaraus nusikaltimo įvykdymo*“. Ikiteisminis tyrimas „*apima visus nusikaltimų tyrimus, kuriuos atlieka teismo pareigūno vadovaujama kriminalinė policija*.“⁷² Ikiteisminio tyrimo metu *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas numato, kad asmeniui, įtariamam padarius nusikalstamą veiką, pirmos apklausos metu ir nusprendus pasinaudoti advokato paslaugomis, vadovaujantis rungimosi principu, su visais įrodymais yra supažindinamas advokatas, kad padėtų geriau pasirengti gynybai. Asmuo, įtiriamas nusikalstamos veikos įvykdymu, bylos kopiją gali gauti per advokatą tik gavus ikiteisminį tyrimą vykdančio teisėjo leidimą. *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas draudžia įtariamajam ar jo gynėjui perduoti bylos kopiją tretiesiems asmenims, kad nebūtų pažeistas ikiteisminio tyrimo konfidencialumas. Iš pateiktos informacijos galima daryti prielaidą, jog Prancūzijoje ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo institutas ikiteisminio tyrimo metu, kitaip nei Lietuvoje, visiškai neturi įtakos rungimosi principui, kadangi įtiriamasis ar jo gynėjas visada turi būti supažindinami su visa byla. Tačiau Lietuvoje ikiteisminį tyrimą kontroliuojantis prokuroras gali netenkinti prašymo susipažinti su byla, siekdamas apsaugoti ikiteisminio tyrimo tikslą pasiekti tyrimo sėkmę.

Italijos⁷³ baudžiamasis procesas numato, jog yra tik vienas ikiteisminio tyrimo etapas, kurio metu prokuroras ir kriminalinė policija aiškinasi nusikalstamas veikas, ieško nusikalstamas

⁷⁰ Ten pat.

⁷¹ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Prancūzija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-FR-It.do?clang=lt&idSubpage=2&member=1 >

⁷² Ten pat.

⁷³ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Italija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-IT-It.do?clang=lt&idSubpage=2 >

veikas įvykdžiusių asmenų ir renka įrodymus. Italijos baudžiamasis procesas numato, kad ikiteisminį tyrimą, be jau paminėtų asmenų, vykdo ir įtariamojo gynėjas, naudodamasis privataus detektyvo paslaugomis. *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas nenumato galimybės įtariamajam ar jo gynėjui iki ikiteisminio tyrimo pabaigos susipažinti su bylos medžiaga. Po ikiteisminio tyrimo užbaigimo įtariamasis informuojamas apie ikiteisminio tyrimo pabaigą ir jam suteikiama teisė susipažinti su byla ir įrodymų sąrašu. Lyginant su Lietuvos *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutu, matyti skirtumas - ikiteisminio tyrimo duomenys paviešinami tik po tyrimo pabaigimo, atskiros išimties Italijos baudžiamasis procesas nenumato.

Kita aptariama valstybė yra Kipras. Remiantis oficialiai pateikta informacija,⁷⁴ Kipro baudžiamasis procesas numato, jog ikiteisminį tyrimą atlieka išimtinai policija, remdamasi Generalinio prokuroro rekomendacijomis. Ikiteisminio tyrimo metu įtariamasis policijos apklausoje neturi teisės turėti gynėjo. *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas nenumato galimybę įtariamajam susipažinti su byla, kol vyksta tyrimas. Įtariamasis, sulaikymo atveju, turi teisę į telefoninį konfidencialų pokalbį su advokatu. Pabaigus ikiteisminį tyrimą ir įteikus šaukimą atvykti į teismą baudžiamajam procesui kaltinamasis tik tada turi „*teisę susipažinti su liudytojų parodymais ir kitais policijos per tyrimą surinktais dokumentais, įskaitant tuos, kuriais remiasi kaltinimą palaikanti bylos šalis.*“⁷⁵ Iš pateiktos informacijos matyti, kad ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo institutas Kipro valstybėje ikiteisminio tyrimo metu įtariamojo atžvilgiu yra absoliutus ir nėra jokių numatytų išimčių, kurios leistų įtariamajam susipažinti su visais ikiteisminio tyrimo metu surinktais įrodymais, pagrindžiančiais jo kaltę, kol vyksta tyrimas.

Remiantis oficialiai pateikta informacija,⁷⁶ Latvijos baudžiamasis procesas numato, kad ikiteisminis tyrimas susideda iš dviejų etapų, t.y. „*ikiteisminio tyrimo*“, vykdomo tyrėjo, ir „*patraukimo baudžiamojon atsakomybėn*“ etapo, vykdomo prokuroro, kurių metu *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas draudžia įtariamajam susipažinti su visa bylos medžiaga iki tol, kol yra pabaigtas tyrimas. Užbaigus ikiteisminį tyrimą, prokuroras pateikia kaltinamajam bylos medžiagos kopiją. Kaip matyti iš pateiktos informacijos, kitaip nei Lietuvoje, Latvijoje *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas nenumato išimčių, kuriomis remiantis įtariamasis ar jo gynėjas gali susipažinti su visa ikiteisminio tyrimo medžiaga

⁷⁴ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Kipras // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-CY-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >

⁷⁵ Ten pat.

⁷⁶ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Latvija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-LV-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >

prieš pabaigiant tyrimą. Nors iš anksčiau pateikto Lietuvos *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto apibrėžimo galima būtų susidaryti nuomonę, jog Lietuvoje šis institutas yra liberalesnis, tačiau jame yra numatyti *saugikliai*, tokie kaip „*siekiant tyrimo sėkmės*“ ir kiti, tad praktikoje šis institutas realiai susipažinti su visais bylos duomenimis leidžia tik pabaigus ikiteisminį tyrimą.

Remiantis oficialiai pateikta informacija,⁷⁷ Liuksemburgo baudžiamasis procesas numato vieną ikiteisminio tyrimo etapą, tačiau dvi jo formas. Pirmoji ikiteisminio tyrimo forma - „*preliminarus tyrimas*“, inicijuojamas valstybės prokuroro ir pavedamas atlikti policijai, kuri „*apklausia galimus nusikaltimo vykdytojus, renka įrodymus ir protokole aprašo bylą*.“⁷⁸ Antrąją ikiteisminio tyrimo formą – „*ikiteisminį tyrimą*“ valstybės prokuroras inicijuoja, esant sunkiems nusikaltimams ar sudėtingiems tyrimams, ir paskiria „*ikiteisminį tyrimą atliekantį teisėją, kuris renka ir tikrina kaltinamojo kaltės ir nekaltumo įrodymus bei nustato ir tikrina jo kaltę ar nekaltumą patvirtinančias aplinkybes*.“⁷⁹ Liuksemburgo *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas ikiteisminiame tyrime yra labiau apribotas nei Lietuvoje, kadangi įtariamąjį apklausus ikiteisminio tyrimo teisėjui ir įvardijus jį kaltinamuoju, šiam jau po pirmos apklausos suteikiama teisė susipažinti su visa byla. Kaltinamasis po apklausos bet kada gali prašyti, kad ikiteisminį tyrimą atliekantis teisėjas leistų susipažinti su bylos dokumentais.

Austrijos⁸⁰ baudžiamasis procesas numato, jog *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas ikiteisminio tyrimo metu Austrijoje yra labiau apribotas nei Lietuvoje, kadangi ikiteisminio tyrimo procesas prieš konkretų asmenį vyksta teisme ir asmuo laikomas ne įtariamuoju, o kaltinamuoju. Tai reiškia, kad ikiteisminio tyrimo metu pareiškus kaltinimus asmeniui, galimai įvykdžius nusikalstamą veiką, jam suteikiama teisė susipažinti su visa byla, kurioje jis yra kaltinamasis. Austrijos *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas tik išimtiniais atvejais gali drausti susipažinti su atskiromis bylos dalimis. Atlikus ikiteisminį tyrimą, prokuratūra priima išvadą dėl galimo asmens nuteisimo, o kompetentingas teismas pareiškia kaltinimą. Nuo teismo pareikšto oficialaus kaltinamojo akto momento kaltinamajam nebetaikomi jokie apribojimai susipažinti su visa ikiteisminio tyrimo byla.

⁷⁷ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Liuksemburgas // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] < https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-LU-It.do?clang=lt&idSubpage=2&member=1 >

⁷⁸ Ten pat.

⁷⁹ Ten pat.

⁸⁰ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Austrija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] < https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-AT-It.do?clang=lt&idSubpage=2 >

Suomijos⁸¹ baudžiamasis procesas numato, jog *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas draudžia įtariamajam iki tyrimo pabaigos susipažinti su tyrimo byla. Ikiteisminio tyrimo institucijai atlikus „*baudžiamąjį tyrimą*“ ir jį pabaigus, jo medžiaga perduodama prokurorui. Įtariamajam ar jo gynėjui, pabaigus ikiteisminį tyrimą, taip pat pateikiama tyrimo medžiaga susipažinimui. Po to prokuroras nusprendžia dėl kaltinimų pateikimo ir surašo kaltinamąjį aktą, kurio kopiją įteikia įtariamajam su šaukimu į pagrindinį teismo posėdį. Iš pateiktos informacijos matyti, kad Suomijos *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas, kitaip nei Lietuvoje, nesuteikia jokių išimčių, dėl kurių asmuo, įtariamasis nusikalstamos veikos įvykdymu, galėtų susipažinti su visa ar dalimi ikiteisminio tyrimo medžiagos iki tyrimo pabaigos.

Anglijos ir Velso⁸² baudžiamasis procesas numato, jog *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas iki ikiteisminio tyrimo užbaigimo kontroliuoja, kad nebūtų paviešinta įtariamajam bylos medžiaga ir jokių išimčių nenumatyta. Po ikiteisminio tyrimo užbaigimo karališkasis prokuroras tikrina ikiteisminio tyrimo metu surinktus įrodymus ir kartu pateikia kaltinamojo advokatui įrodymus bei visą ikiteisminio tyrimo medžiagą prieš prasidedant teismo procesui.

Atlikus Lietuvos ir Europos Sąjungos valstybių ikiteisminio tyrimo sisteminę analizę, susijusią su *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutu, pagrindai galima daryti išvadą, jog įstatymų leidėjas turėtų apsvarstyti galimybę reglamentuoti baudžiamojo proceso kodekse kategorišką *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto veiklos įgyvendinimą, apribojant ikiteisminio tyrimo duomenų paskelbimą tuo metu, kai dar nėra pradėtas ikiteisminis tyrimas. Nelogiška vadovautis *LR BPK 177 straipsnio 2 dalimi*, reglamentuojančia teise įspėti apie draudimą be prokuroro leidimo paskelbti ikiteisminio tyrimo duomenis, kai nėra inicijuotas ikiteisminis tyrimas, ir apie atliekamus medžiagoje procesinius veiksmus, remiantis *LR BPK 168 straipsnio 1 dalimi*, prokuroras neturi jokių duomenų. Ši įstatymų spraga, darbo autoriaus nuomone, galėtų būti ištaisyta poįstatyminiais aktais, tokiais kaip *Generalinio prokuroro įsakymu* bei *Generalinio komisaro įsakymu*, siekiant priimti procesinį sprendimą numatant, jog apie gautą pareiškimą ir pradėtą medžiagos tyrimą per „policijos registru“ ir „prokuratūros registru“ sistemas būtų teikiamos paros ataskaitos prokuratūrai apie pradėtus tyrimus, remiantis *LR BPK 168 straipsnio 1 dalimi*, nesant procesinio sprendimo pradėti ar atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Tokiu būdu būtų įgyvendinta, autoriaus nuomone, kai kuriose Europos

⁸¹ Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Suomija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-FI-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >

⁸² Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Anglija Ir Velsas // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26] <https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-EW-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >

Sjungos valstybėse gyvuojanti teigiama praktika, kai apie gauto pareiškimo ar pranešimo tyrimą, kurį atlieka ikiteisminio tyrimo institucijos, prieš prasidedant ikiteisminiam tyrimui būtų informuojamas prokuroras, turintis diskrecijos teisę kontroliuoti ir pareigą užtikrinti trečiųjų asmenų teises.

Išvados ir pasiūlymai

1. *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas susideda iš trijų struktūrinių elementų, kurie apibūdina instituto veikimo mechanizmą - kontroliuojantį ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų, laikytiną *paslapties ikiteisminiame tyrime* objektu, pavišimo sąlygas, bei sankcijas, numatytas LR teisės aktuose, už analizuojamo instituto pažeidimus.

1.1. *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto tikslų įgyvendinimu, t.y. ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų apsauga nuo neteisėto pavišimo bet kokia forma, turi būti suinteresuoti ne tik ikiteisminio tyrimo dalyviai ar tyrimą vykdančios ir kontroliuojantys subjektai, bet ir visa visuomenė. Šis tikslas gali būti įgyvendintas šviečiant visuomenės narius apie *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto svarbą ir teikiamą naudą kiekvieno visuomenės nario teisių apsaugos sferoje siejant su baudžiamuoju procesu. Ir tik esant išprususiai visuomenei galima tikėtis teigiamų rezultatų kovojant su žmogaus teisių pažeidimais, ikiteisminio tyrimo metu susijusiomis su *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto įgyvendinimo problemomis.

1.2. Nors temoje aptartų mokslininkų nuomone *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas gindamas nekaltumo prezumpcijos principą nacionaliniu lygiu, gali būti plačiau aptartas, kalbant apie faktinę žalą, kurią gali padaryti žiniasklaida, perteikdama informaciją, tačiau nekaltumo prezumpcijos pažeidimas siejamas tik su valstybės pareigūnų netinkamai išsakyta nuomone. Ši pareiga, remiantis paminėtu LAT pastebėjimu, atitenka informaciją paskleidusiai Lietuvos Respublikos valstybės ikiteisminio tyrimo institucijai ar pareigūnui, o ne ją besiremiančiam, kaip šaltiniu, viešosios informacijos rengėjui. Todėl tikslinga supažindinti naujai atėjusius dirbti ikiteisminio tyrimo institucijų, atliekančių ikiteisminius tyrimus, ypač policijos pirmosios ir antrosios grandies (autorius pastebėjimas) pareigūnus su nekaltumo prezumpcijos esme ir *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto pažeidimo priežastimis, kad praktikoje kuo mažiau iškiltų pagrindo atsirasti teisiniams sprendimas apie įvykdytą nekaltumo prezumpcijos pažeidimą.

1.3. *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas gindamas ikiteisminio tyrimo metu proceso dalyvių privataus gyvenimo paslaptis, atsižvelgiant į nusistovėjusią teisinę praktiką, susijusią su prokuroro leidimo reikalavimu, turi visas galimybes apginti privataus gyvenimo paslaptis ikiteisminio tyrimo metu.

1.4. Valstybių, ratifikavusių *JT vaiko teisių* konvenciją, siekis išskirti vaiko, įtariamo padarius baudžiamojo įstatymo pažeidimus, teises ir tokiu būdu vaikui (nepilnamečiui) suteikti

prioritetinę reikšmę, suformavo analizuojamo *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto veikimo kryptį. Šiam tikslui įgyventi Lietuvos valstybėje yra priimta papildomų teisės aktų, reglamentuojančių atskirų ikiteisminio tyrimo subjektų veiklą, tam, kad nebūtų pažeistas *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas.

1.5. *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto „aptakiausias“ siekis tyrimo sėkmės geriausiai būtų paaiškintas ikiteisminio tyrimo institucijų siekio teisingai ištirti bylą. Šis tikslas leidžia prokurorams, manantiems, kad susipažinimas su konkrečiais ikiteisminio tyrimo duomenimis gali pakenkti tyrimo sėkmei, uždrausti bet kokių duomenų pavišimą, nes pirma laiko paskleisti ikiteisminio tyrimo duomenys apie atliekamą ikiteisminį tyrimą, gali sutrikdyti teisėsaugos institucijų darbą, siekiant per kuo trumpesnį laiką išaiškinti nusikalstamą veiklą padariusį asmenį ar išteisinti.

2. Nors praktikoje *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą prokurorai ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai stengiasi išlaikyti tol, kol ikiteisminis tyrimas baigiamas ir prokuroras pradeda rašyti kaltinamąjį aktą, tačiau *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą reglamentuojantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, bei kiti teisės aktai nustato šio instituto tikslas pasibaigimo sąlygas, kurios leidžia nepabaigus ikiteisminio tyrimo apriboti ar sustabdyti *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą.

3. *Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutas kontroliuoja ikiteisminiame tyrime naudojamus duomenis, sudarančius ne tik asmens privataus gyvenimo paslaptį ar kitą su ikiteisminio tyrimo įstaiga nesusijusią paslaptį, tačiau kartu valstybės ir tarnybos paslaptis. Įstatymų leidėjas, siekdamas kuo geriau sureguliuoti *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto veikimą praktikoje iki šių dienų priėmė ne vieną naują *LR BPK* redakciją, tačiau iki šiol vis dar galima atrasti teorinių (autorius nuomone) spragų, kurios vienaip ar kitaip įtakoja *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą praktikoje nepaisant įstatymų leidėjo formuojamos valios, ko pasekoje gali atsirasti probleminės situacijos, kurių įtakoje gali susiformuoti naujos teisės pažeidimų formos. Esant tokiai praktinei situacijai, siūlytina, dalį teorinių (autorius nuomone) spragų tobulinti pasitelkiant poįstatyminius teisės aktus, tokius kaip *Generalinio prokuroro įsakymai* bei *Generalinio komisaro įsakymai*. Tokiu būdu (autorius nuomone) būtų įgyvendinta, kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse gyvuojanti teigiama praktika, kai apie gauto pareiškimo ar pranešimo tyrimą, prieš pradėdant ikiteisminį tyrimą betarpiškai informuojamas prokuroras, turintis diskrecijos teisę kontroliuoti ir pareigą užtikrinti trečiųjų asmenų teises.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. – 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. – 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. – 2002, Nr. 37-1341.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras // VĮ Teisinės informacijos centras, 2003.
5. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. – 1985, Nr. 1-1.
6. Lietuvos Respublikos asmens duomenų apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. – 1996, Nr. 63-1479.
7. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas // Valstybės žinios. – 1999, Nr. 105-3019.
8. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas // Valstybės žinios. – 2012, Nr. 122-6093.
9. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // Valstybės žinios. – 1996, Nr. 71-1706.
10. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija // Valstybės žinios, 1995-07-21, Nr. 60-1501.
11. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. – 1996, Nr. 33-807.
12. Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos informacijos poveikio įstatymas // Valstybės žinios. – 2002. Nr. 91-3890.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 142 „Dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių apsaugos konvencijos ataskaitos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. – 2004. Nr. 24-739.
14. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos bendradarbiavimo susitarimas, 2011 m. sausio 27 d. Nr. 17.3-40/D4-45/11-1.
15. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro nurodymas „Dėl proceso dalyvių susipažinimo su bylos medžiaga ikiteisminio tyrimo metu“, 2003 m. balandžio 18 d. Nr. I-58.
16. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų proceso pabaigimo pagreitinoto proceso tvarka“, 2003 m. balandžio 11 d. Nr. I-47. (2004 m. lapkričio 24 d. įsakymu Nr. I-187 patvirtinti pakeitimai).

17. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro nurodymas „Dėl ikiteisminio tyrimo duomenų skelbimo rekomendacijos patvirtinimo“, 2011 m. vasario 10 d. Nr. I-48.

18. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl kriminalinės žvalgybos įstatymo, baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo“, 2012 m. gruodžio 31 d. Nr. I-383.

19. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro nurodymas „Dėl prokurorų veiklos užtikrinant vaikų teisių apsaugą, nuo smurto nukentėjusių vaikų teisių ir teisėtų interesų gynimą“, 2004 m. vasario 12 d. Nr. N-7.

20. Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas // Vilnius: UAB „Grafija“, Lietuvos žurnalistų sąjunga, 2005. ISBN 9955-9342-4-7. 16 psl.

Specialioji literatūra ir kitos publikacijos

1. Ažubalytė R., Ancelis P., Burda R., Teisinės rekomendacijos ikiteisminio tyrimo pareigūnams, dirbantiems su nepilnamečiais. 2005.

2. Ažubalytė R., Jurgaitis R., Zajančkauskienė J., Specifinės baudžiamojo proceso rūšys. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidyba, 2011. 223 psl.

3. dėl publikacijoje „advokatui ir eksprokurorei veriasi kalėjimo durys“ („gimtasis rokiškis“, 2009-01-03, nr. 1/9876; interneto tinklalapis www.grokiskis.lt, 2009-01-02) paskelbtos informacijos // Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2009-04-28 sprendimas nr. SPR-28. [žiūrėta 2013-02-26]

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=342844&p_query=&p_tr2=>

4. dėl publikacijose „advokatui – sunkūs kaltinimai“ („gimtasis rokiškis“, 2008-06-11), „advokatas suimtas, prokurorė – iš tarnybos“ („gimtasis rokiškis“, 2008-06-12), „advokatas dar dviem mėnesiams liks už grotų“ („gimtasis rokiškis“, 2008-07-12), „po trijų mėnesių suėmimo advokatas išleistas į laisvę“ („gimtasis rokiškis“, 2008-09-13), „advokatas ir buvusi prokurorė vėl už grotų“ („gimtasis rokiškis“, 2009-10-08), „advokatas už grotų paliktas ilgam“ („gimtasis rokiškis“, 2009-11-21), „prokurorai kaltina advokatą apgaulinga apskaita, pajamų slėpimu“ („gimtasis rokiškis“, 2009-12-19), „advokato ir prokurorės likimus spręs teismai“ („gimtasis rokiškis“, 2010-02-13) paskelbtos informacijos // Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2010-09-31 sprendimas nr. SPR-57. [žiūrėta 2013-02-26]

http://www3.lrs.lt/pls/inter/zetika?r_id=7107&k_id=1

5. Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P., Baudžiamojo proceso teisė // Vilnius: Eugrimas, 2011. – 656 psl.

6. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Čekija // European Justice.
[žiūrėta 2013-03-26]
<https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-CZ-lt.do?clang=lt&idSubpage=2>
7. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Danija // European Justice.
[žiūrėta 2013-03-26]
<https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-DK-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >
8. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Vokietija // European Justice.
[žiūrėta 2013-03-26]
<https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-DE-lt.do?clang=lt&idSubpage=3 >
9. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Estija // European Justice.
[žiūrėta 2013-03-26]
<https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-EE-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >
10. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Airija // European Justice.
[žiūrėta 2013-03-26]
<https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-IE-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >
11. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Graikija // European Justice.
[žiūrėta 2013-03-26]
<https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-EL-lt.do?clang=lt&idSubpage=2>
12. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Prancūzija // European Justice.
[žiūrėta 2013-03-26]
<https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-FR-lt.do?clang=lt&idSubpage=2&member=1 >
13. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Italija // European Justice.
[žiūrėta 2013-03-26]
<https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-IT-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >
14. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Kipras // European Justice.
[žiūrėta 2013-03-26]

https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-CY-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >

15. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Latvija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26]

https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-LV-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >

16. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Liuksemburgas // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26]

https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-LU-lt.do?clang=lt&idSubpage=2&member=1 >

17. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Austrija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26]

https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-AT-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >

18. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Suomija // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26]

https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-FI-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >

19. Įtariamųjų / kaltinamųjų teisės baudžiamajame procese - Anglija Ir Velsas // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26]

https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-EW-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >

20. Jurka R., Ažubalytė R., Gušauskienė M., Panomariovas A., Baudžiamojo proceso principai // Vilnius: Eugrimas, 2009. – 247 psl.

21. Kuklianskis S., Ikiteisminio tyrimo teoriniai pagrindai // Jurisprudencija, 2005, t. 75(67); 7-15 psl.

22. Mano teisės tyrimo bei ikiteisminio tyrimo metu ir iki bylos perdavimo teismui // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26]

https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-BE-lt.do?clang=lt&idSubpage=2&member=1 >

23. Mano teisės ikiteisminio tyrimo metu (iki baudžiamosios bylos perdavimo teismui) // European Justice. [žiūrėta 2013-03-26]

https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-BG-lt.do?clang=lt&idSubpage=2 >

24. Panomariovas A., Slaptumas – tiesos baudžiamajame procese nustatymo priemonė. // Jurisprudencija, 2005, t. 75(67); 50–57 psl.

25. Panomariovas A., Viešai neskelbiama informacija – paslaptis kaip socialinis teisinis reiškiny // Jurisprudencija, 2002, t. 32(24); 83–94 psl.

26. Panomariovas A., Viešai neskelbiama informacija (paslaptis) baudžiamajame procese: daktaro disertacija. 2001.

27. Panomariovas A., Parengtinio (ikiteisminio) tyrimo duomenų paslaptis baudžiamajame procese // Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); 31–39 psl.

28. Panomariovas A., Asmens privataus gyvenimo paslaptis ir su ja susijusios problemos baudžiamajame procese // Jurisprudencija, 2001, t. 23(15); 98-105 psl.

29. Vaikai kaip nusikalstamų veikų aukos ir liudytojai Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso teisėje // Teisės instituto Kriminologinių tyrimų skyrius, 2006-12-15. [žiūrėta 2013-02-18] <<http://www.litlex.lt/portal/papildomiok/vaikai.doc>>

Teismų sprendimai

1. Council of Europe, European Court of Human Rights. Case of Daktaras v. Lithuania, Appl. No. 42095/98, judgment of the 10th of October, 2000.

2. Council of Europe, European Court of Human Rights. Case of Butekevicius v. Lithuania, Appl. No. 42097/99, judgment of the 26th of March, 2002.

Baudžiamosios bylos

1. Baudžiamoji byla nr. 30-2-00349-10;
2. Baudžiamoji byla nr. 69-1-00061-12;
3. Baudžiamoji byla nr. 69-1-00154-12.

Santrauka

RAŽAUSKAS R. Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas / Baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistro baigiamasis darbas. Vadovė Doc. Dr. E. Latauskienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, teisės fakultetas, 2013.- 61 p.

Pagrindinės sąvokos: *ikiteisminis tyrimas, ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas, nekaltumo prezumpcija, privataus gyvenimo neliečiamumas, vaiko teisės, ikiteisminio tyrimo sėkmė, subjektų subsidiarumas, teisinė atsakomybė.*

Šio magistrinio darbo tikslas yra išanalizuoti teisės doktriną, aktuales teisės aktus ir apžvelgti susiklosčiusią, kiek įmanoma, teisinę praktiką Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos valstybėse. Pritaikius teorinį-empirinį bei mokslinės analizės metodus, atskleisti ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo teoriją ir praktiką. Išnagrinėti ir pasiaiškinti požymius, kuriais pasižymi ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas. Taip išsiaiškinant Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjo poziciją į *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* institutą. Taip pat apžvelgti šių dienų aktualijas, susijusias su *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo* instituto pažeidimais, t.y. valdžios reakciją į juos.

Magistrinio darbo eigoje bandoma atrasti ir išskirti teorines ir praktines problemas, su kuriomis susiduria savo darbe *ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumą* kontroliuojantys pareigūnai.

SUMMARY

RAŽAUSKAS R. Unproclaim able pre-trial data / Master's Work in Criminal Law and Criminology. Manager Assoc. Dr. E. Latauskienė. - Vilnius: faculty of Law, Mykolas Romeris University, 2013.- 61 p.

Key words: pre-trial investigation, unproclaim able pre-trial data, the presumption of innocence, privacy, rights of the child, investigating the success, officer's subsidiarity, legal responsibility.

This master's work is to analyze the doctrine, relevant legislation and review the unfolding, as far as possible, the rule of law in Lithuania and other European Union countries. Application of theoretical-empirical and scientific methods of analysis to reveal the unproclaimable pre-trial data theory and practice. Examine and explain the characteristics that are covered by the unproclaim able pre-trial data. It is the elucidation of the Lithuanian legislator's position in the unproclaim able pre-trial data Institute. Also, an overview of the current challenges associated with investigating data breaches unproclaim able pre-trial data Institute, which government's response to them.

The master's work during an attempt to find and discern the theoretical and practical problems encountered in their work investigating unproclaim able pre-trial data controlling officers.

Priedas Nr. 1 – Priedas Nr. 9

KONFIDENCIALI INFORMACIJA

*Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo instituto ribų įtariamojo atžvilgiu palyginimų
Europos Sąjungos valstybių praktikoje lentelė*

Europos Sąjungos valstybės	Ikiteisminio tyrimo stadijų skaičius	Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo instituto veikimo sustabdymas, įtariamojo atžvilgiu, po pirmo tyrimo etapo užbaigimo, pateikus kaltinimus pas ikiteisminio tyrimo teisėją	Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo instituto sustabdymas, įtariamojo atžvilgiu, įteikus šaukimą ar pirmos apklausos metu	Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo instituto apribojimai, įtariamojo atžvilgiu, suteikiant teisę susipažinti su byla, taikant į įstatymų numatytas išimtis ar apribojimus duomenų atžvilgiu	Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo instituto veikimo sustabdymas po ikiteisminio tyrimo pabaigimo momento
<i>Belgija</i>	<i>2</i>	+			+
<i>Bulgarija</i>	<i>1</i>				+
<i>Čekija</i>	<i>2</i>	+		+	
<i>Danija</i>	<i>1</i>				+
<i>Vokietija</i>	<i>1</i>				+
<i>Estija</i>	<i>1</i>				+
<i>Airija</i>	<i>3</i>				+
<i>Graikija</i>	<i>3</i>		+		
<i>Prancūzija</i>	<i>1</i>		+	+	
<i>Italija</i>	<i>1</i>				+
<i>Kipras</i>	<i>1</i>				+
<i>Latvija</i>	<i>2</i>				+
<i>Liuksemburgas</i>	<i>1</i>		+		
<i>Austrija</i>	<i>1</i>		+	+	
<i>Suomija</i>	<i>1</i>				+
<i>Anglija ir Velsas</i>	<i>1</i>				+
<i>Lietuva</i>	<i>1</i>			+	+